

Πρόγραμμα
για την Ενίσχυση της
Διεπιστημονικής Έρευνας
και Καινοτομίας

Εθνικό και
Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο Αθηνών

Ερευνητικό Πρόγραμμα

«Πρόσβαση στην Ανώτατη Εκπαίδευση.

Μελέτη των κοινωνικών, εκπαιδευτικών και θεσμικών διαστάσεων της ζήτησης τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, των προβλημάτων και των πολιτικών ικανοποίησής της – μία Συγκριτική και εμπειρική προσέγγιση»

“Access to Higher Education.

A study of the social, educational and institutional dimensions of demand for and supply of higher education in Greece. Problems and policies in comparative-historical and empirical perspective.”

ΕΚΘΕΣΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ

ΑΘΗΝΑ 2015

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Πρόγραμμα
για την Ενίσχυση της
Διεπιστημονικής Έρευνας
και Καινοτομίας

Εθνικό και
Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο Αθηνών

«**ΘΑΛΗΣ-ΕΚΠΑ Πρόσβαση στην Ανώτατη Εκπαίδευση.** Μελέτη των κοινωνικών, εκπαιδευτικών και θεσμικών διαστάσεων της ζήτησης Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, των προβλημάτων και των πολιτικών ικανοποίησής της – μια Συγκριτική και εμπειρική προσέγγιση»

MIS: 375728

Επιστημονικός Υπεύθυνος: Ομοτ. Καθηγητής Δημήτριος Ματθαίου

Ομάδα Εξωτερικών Αξιολογητών

Μαρία Ηλιοφώτου Μένων, Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Κύπρου

Ελευθέριος Κληρίδη, Λέκτορας Πανεπιστημίου Κύπρου

Ευρωπαϊκή Ένωση
Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΔΙΑ ΒΙΟΥ ΜΑΘΗΣΗ
επένδυση στην κοινωνία της γνώσης

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΕΙΔΙΚΗ ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΕΣΠΑ
2007-2013
Πρόγραμμα για την ανάπτυξη
ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΤΑΜΕΙΟ

Έκθεση Εξωτερικής Αξιολόγησης της Πράξης

ΘΑΛΗΣ – ΕΚΠΑ: «Πρόσβαση στην Ανώτατη Εκπαίδευση.

**Μελέτη των κοινωνικών, εκπαιδευτικών και θεσμικών διαστάσεων της ζήτησης
Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, των προβλημάτων και των πολιτικών ικανοποίησής της –
μια συγκριτική και εμπειρική προσέγγιση»**

MIS: 375728

Λευκωσία 2015

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1. Εισαγωγή	σελ. 3
2. Οι Ερευνητικές Πράξεις «ΘΑΛΗΣ»	σελ. 4
3. Ιστορικό της Επιλογής και Ανάθεσης της Πράξης	σελ. 12
4. Σκοπιμότητα και Αξία της Έρευνας	σελ. 13
5. Διάρθρωση του Έργου	σελ. 15
α. Πακέτα Εργασίας – Δράσεις	σελ. 15
β. Ερευνητικές Ομάδες – Αρχική Σύνθεση και Μεταβολές	σελ. 23
γ. Προϋπολογισμός του Έργου	σελ. 30
6. Υλοποίηση του Έργου	σελ. 32
7. Αξιολόγηση του Έργου	σελ. 35
α. Δράσεις 1 & 2	σελ. 35
β. Δράση 3	σελ. 40
γ. Δράση 4	σελ. 42
δ. Δράση 5	σελ. 45
ε. Δράση 6	σελ. 49
ς. Δράση 7	σελ. 51
ζ. Δράση 8	σελ. 54
η. Δράση 9	σελ. 60
θ. Δράση 10	σελ. 63
ι. Δράση 11	σελ. 67
8. Γενικά Συμπεράσματα	σελ. 68
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ – Χρονοδιαγράμματα	σελ. 70

Εισαγωγή

Η παρούσα Εξωτερική Αξιολόγηση της Πράξης αποτελεί μέρος της Δράσης 13 («Αξιολόγηση της Πράξης») και ανατέθηκε στους συγγραφείς – εξωτερικούς αξιολογητές τον Ιούνιο 2015.

Για τη διεξαγωγή της εξωτερικής αξιολόγησης, οι εξωτερικοί αξιολογητές:

(α) Λάβαμε όλα τα έντυπα (Τεχνικά Δελτία, Έντυπα Προϋπολογισμού, Σύνθεση Ερευνητικών Ομάδων κλπ) που αφορούν στην υποβολή, έγκριση και υλοποίηση της Πράξης από τις Ερευνητικές Ομάδες.

(β) Πραγματοποιήσαμε επίσκεψη στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, έδρα των τριών από τις τέσσερις Ερευνητικές Ομάδες και είχαμε συνάντηση με τον Επιστημονικό Υπεύθυνο και μέλη της ΟΕΣ.

(γ) Επικοινωνήσαμε μέσω ηλεκτρονικής αλληλογραφίας, τηλεφώνου και τηλεδιάσκεψης με όσα μέλη των Ομάδων κρίναμε αναγκαίο για διευκρινήσεις επί των Παραδοτέων.

1. Οι Ερευνητικές Πράξεις «ΘΑΛΗΣ»

Σκοπός της παρούσας ενότητας είναι να συνοψίσει το πλαίσιο εφαρμογής των Πράξεων ΘΑΛΗΣ, ώστε να καταδειχθεί το πλαίσιο μέσα στο οποίο, αφενός, υλοποιήθηκε η Πράξη και, αφετέρου, θα αξιολογηθεί.

Η Πράξη ΘΑΛΗΣ – ΕΚΠΑ: «Πρόσβαση στην Ανώτατη Εκπαίδευση. Μελέτη των κοινωνικών, εκπαιδευτικών και θεσμικών διαστάσεων της ζήτησης Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, των προβλημάτων και των πολιτικών ικανοποίησής της – μια συγκριτική και εμπειρική προσέγγιση» υλοποιείται στο πλαίσιο της κατηγορίας Πράξεων **«ΘΑΛΗΣ – Ενίσχυση της Διεπιστημονικής ή και Διδρυματικής έρευνας και καινοτομίας με δυνατότητα προσέλκυσης ερευνητών υψηλού επιπέδου από το εξωτερικό μέσω της διενέργειας βασικής και εφαρμοσμένης έρευνας αριστείας»** του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» για τους Άξονες Προτεραιότητας 10, 11, 12.

Οι εν λόγω Πράξεις, όπως αναφέρεται στη σχετική Πρόσκληση Ενδιαφέροντος της Ειδικής Υπηρεσίας Διαχείρισης του Ε.Π.Ε.Δ.Β.Μ, έχουν ως γενικό στόχο, «μέσω της ενίσχυσης της διεπιστημονικής ή και διδρυματικής έρευνας», να δοθεί η δυνατότητα «οικονομικής ενίσχυσης των ερευνητών που θα συμμετέχουν» και να καταστεί δυνατή «η ένταξη και παραμονή σημαντικών ερευνητών».

«Οι Επιμέρους στόχοι της ενίσχυσης της διεπιστημονικής ή και διδρυματικής έρευνας είναι:

- Η ενίσχυση της αριστείας.
- Η ανάπτυξη της διεπιστημονικής έρευνας, δηλαδή η συγκρότηση ομάδας ή επιτροπής που αποτελείται (συγκροτείται) από επιστήμονες πολλών επιστημονικών κλάδων προκειμένου να εξετάσει (ερευνήσει και αποφανθεί) για ένα αντικείμενο που απαιτεί τις γνώσεις και εμπειρίες πολλών ειδικοτήτων.
- Η συνέργεια μεταξύ ερευνητικών ομάδων διαφορετικών ΑΕΙ, Ερευνητικών Κέντρων και Ινστιτούτων που δραστηριοποιούνται στο ίδιο ή διαφορετικό γνωστικό αντικείμενο ώστε να δημιουργηθούν πολλαπλασιαστικά φαινόμενα, να επιτευχθεί οικονομία κλίμακας, να

βελτιωθεί η διάχυση της παραγόμενης γνώσης και της τεχνογνωσίας και να αναπτυχθούν μονιμότερες συνεργασίες τόσο στο ερευνητικό όσο και στο εκπαιδευτικό επίπεδο.

- Την ανάπτυξη συνεργασιών με ιδρύματα και ερευνητικά κέντρα της χώρας και του εξωτερικού.»

Η χρηματοδότηση των Πράξεων αφορά το Ερευνητικό Έργο των Ερευνητικών ομάδων, και συγκεκριμένα την υλοποίηση των εξής ενδεικτικών δράσεων:

«Το συντονισμό των μελών των τουλάχιστον τριών ερευνητικών ομάδων και των μελών της ομάδας εξωτερικών συνεργατών,

Το ερευνητικό έργο των μελών της κύριας ερευνητικής ομάδας και της ομάδας εξωτερικών συνεργατών,

Την προμήθεια απαραίτητου εξοπλισμού, λογισμικού και αντιδραστηρίων προκειμένου να επιτευχθεί το προβλεπόμενο ερευνητικό έργο,

Δημοσιότητα αποτελεσμάτων και διάχυση των ερευνητικών αποτελεσμάτων, όπως δημοσιεύσεις σε έγκριτα επιστημονικά περιοδικά, συμμετοχή σε συνέδρια με ανακοίνωση, poster, έκδοση μονογραφίας χωρίς την δυνατότητα εμπορικής διάθεσης τους, κλπ.

Απαραίτητες μετακινήσεις για: α) παρακολούθηση / συμμετοχή με ανακοίνωση σε συνέδρια, β) παρακολούθηση σεμιναρίων, άμεσα σχετιζόμενων με το θέμα της έρευνας γ) συνεργασία με εξω-ιδρυματικό μέλος της ερευνητικής ομάδας ή /και με σχετική ερευνητική ομάδα ή/ και Ερευνητικό Κέντρο για θέματα σχετιζόμενα με το θέμα της έρευνας, δ) έρευνα πεδίου, μετρήσεις, επιτόπια συλλογή δεδομένων κλπ. άμεσα συνδεδεμένων με τον πυρήνα εργασιών του ερευνητικού αυτού προγράμματος. Οι παραπάνω μετακινήσεις θα συνοδεύονται από Εκθέσεις Πεπραγμένων με περιγραφή του αντικειμένου που υλοποιήθηκε.

Αξιολόγηση του προγράμματος:

Σύμφωνα με την Πρόσκληση, ενδεικτικά Παραδοτέα των Πράξεων είναι:

- «οι σχετικές δημοσιεύσεις σε έγκριτα επιστημονικά περιοδικά, οι ανακοινώσεις σε διεθνή συνέδρια με κριτές, οι τυχόν μονογραφίες,

- τα διπλώματα ευρεσιτεχνίας, ISO, πατέντες, νέες πειραματικές διατάξεις, νέα προϊόντα, σχέδια και προτάσεις για βελτίωση παρεχόμενων υπηρεσιών, καινοτομικές υποδείξεις – προτάσεις επίλυσης προβλημάτων των φορέων της παραγωγής, πρωτόκολλα παρακολούθησης ή μέτρησης μεταβλητών σε ανθρωπογενή ή σε φυσικά συστήματα, πιλοτικές μονάδες κ.λπ.
- οι διδακτορικοί τίτλοι που είναι πιθανόν να προκύψουν κατά την διάρκεια υλοποίησης της έρευνας,
- οι τεχνικές αναφορές και απολογιστικές εκθέσεις κ.λπ.»

Οι Ερευνητικές Ομάδες που υλοποιούν Πράξεις ΘΑΛΗΣ, διαρθρώνονται ως εξής:

«1. Μέλη κύριας ερευνητικής ομάδας (ΚΕΟ): Αφορά τα μέλη των τριών τουλάχιστον συνεργαζόμενων ερευνητικών ομάδων οι οποίες έχουν την ακόλουθη σύνθεση:

α) Συντονιστής (ένας για κάθε ερευνητική πρόταση/ Πράξη): Είναι ο κύριος επιβλέπων και υπεύθυνος του ερευνητικού προγράμματος Πράξης για το σύνολο των συνεργαζόμενων ερευνητικών ομάδων, ο οποίος θα πρέπει να είναι, Καθηγητής, Αναπληρωτής Καθ., Επίκουρος, Λέκτορας Πανεπιστημίου, ή

Καθηγητής, Αναπληρωτής Καθ., Επίκουρος, Λέκτορας, ή Καθηγητής Εφαρμογών ΤΕΙ με διδακτορικό τίτλο σπουδών, του επισπεύδοντος τμήματος που υποβάλλει την πρόταση. Οι Λέκτορες και οι Καθηγητές Εφαρμογών, δύναται να συμμετάσχουν με την επιφύλαξη των διατάξεων των άρθρων 77 και 78 του Ν.4009/2011 (κατ' εφαρμογή των οποίων σε περίπτωση που παύσουν να ασκούν τα καθήκοντα τους αντικαθίστανται με Απόφαση της Συγκλήτου).

β) Υπεύθυνος Ερευνητικής Ομάδας (ένας για κάθε ερευνητική ομάδα, και επομένως τουλάχιστον 3 ανά ερευνητική πρόταση / πράξη), της κάθε συνεργαζόμενης ερευνητικής ομάδας ο οποίος θα πρέπει να είναι Καθηγητής, Αναπληρωτής Καθ., Επίκουρος, Λέκτορας Πανεπιστημίου, ή Καθηγητής, Αναπληρωτής Καθ., Επίκουρος, Λέκτορας, ή Καθηγητής Εφαρμογών ΤΕΙ με διδακτορικό τίτλο σπουδών, του επισπεύδοντος τμήματος που υποβάλλει την πρόταση. Οι Λέκτορες και οι Καθηγητές Εφαρμογών, δύναται να συμμετάσχουν με την επιφύλαξη των διατάξεων των άρθρων 77 και 78 του Ν.4009/2011 (κατ' εφαρμογή των οποίων

σε περίπτωση που παύσουν να ασκούν τα καθήκοντα τους αντικαθίστανται με Απόφαση της Συγκλήτου) , ή Ερευνητής ή Ειδικός Λειτουργικός Επιστήμονας, Ερευνητικού Κέντρου του Ν. 1514/1985 Αρ.8 και Αρ.9, του Ν. 2919/2001 Αρ.1 και Αρ.8 και του Ν.3297/2004 Αρ.12 και λοιπά Ερευνητικά Κέντρα της χώρας δημόσιου χαρακτήρα (Οδηγία 2004/18/ΕΚ, 31-03-2004, Άρθρο 1, §9).

γ) τα μέλη των ερευνητικών ομάδων, μπορεί να είναι: Καθηγητής, Αναπληρωτής Καθ., Επίκουρος, Λέκτορας Πανεπιστημίου, του Πανεπιστημίου που υποβάλει την πρόταση ή άλλου Πανεπιστημίου της χώρας. Οι Λέκτορες δύναται να συμμετάσχουν με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 77 του Ν.4009/2011 (κατ' εφαρμογή του οποίου σε περίπτωση που παύσουν να ασκούν τα καθήκοντα τους αντικαθίστανται με Απόφαση της Συγκλήτου), Καθηγητής, Αναπληρωτής Καθ., Επίκουρος, Λέκτορας, ή Καθηγητής Εφαρμογών ΤΕΙ με διδακτορικό τίτλο σπουδών, του ΤΕΙ που υποβάλει την πρόταση ή άλλου ΤΕΙ της χώρας. Οι Καθηγητές Εφαρμογών, δύναται να συμμετάσχουν με την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 78 του Ν.4009/2011 (κατ' εφαρμογή του οποίου σε περίπτωση που παύσουν να ασκούν τα καθήκοντα τους αντικαθίστανται με Απόφαση της Συγκλήτου), ερευνητές ή Ειδικοί Λειτουργικοί Επιστήμονες Ερευνητικού Κέντρου του Ν. 1514/1985 Αρ.8 και Αρ.9, του Ν. 2919/2001 Αρ.1 και Αρ.8 και του Ν.3297/2004 Αρ.12 και λοιπά Ερευνητικά Κέντρα της χώρας δημόσιου χαρακτήρα (Οδηγία 2004/18/ΕΚ, 31-03-2004, Άρθρο 1, §9, σύμφωνα με την 5/11/09 Επιστολή της ΕΥΔ προς τις Επιτροπές Ερευνών των ΑΕΙ), μετακαλούμενοι ερευνητές Εξωτερικού, για όσο χρονικό διάστημα είναι απαραίτητο για την επιτυχία της πρότασης,

«2. Μέλη ομάδας εξωτερικών συνεργατών (ΟΕΣ):

α) Καθηγητής, Αναπληρωτής Καθ., Επίκουρος, Λέκτορας Ιδρυμάτων Εσωτερικού ή Εξωτερικού, Καθηγητής Εφαρμογών ΤΕΙ,

β) Ερευνητές ελληνικών και ξένων ερευνητικών κέντρων και Πανεπιστημίων,

γ) μεταδιδακτορικοί ερευνητές με πλήρη ή μερική απασχόληση στο ερευνητικό έργο,

δ) Υποψήφιοι Διδάκτορες με εκπόνηση διδακτορικής διατριβής με θέμα της διατριβής που σχετίζεται άμεσα με το συγκεκριμένο ερευνητικό έργο, με την προϋπόθεση ότι για την εν λόγω έρευνα δεν χρηματοδοτούνται από το Πρόγραμμα «Ηράκλειτος»,

ε) Μεταπτυχιακοί Φοιτητές, Προπτυχιακοί φοιτητές,

στ) εμπειρογνώμονες,

ζ) άτομα για συντήρηση εξοπλισμού, μέλη ΕΤΠ, τεχνικών εργαστηρίων, εργαστηριακοί συνεργάτες κλπ.»

Επίσης αναφέρονται οι εξής προϋποθέσεις σύνθεσης των Ερευνητικών Ομάδων:

«Στο σύνολο της, η κύρια ερευνητική ομάδα (ΚΕΟ) δεν μπορεί να απαριθμεί λιγότερα από εννιά (9) και περισσότερα από δεκαοκτώ (18) μέλη, προκειμένου να είναι λειτουργική.

Η κάθε ερευνητική ομάδα πρέπει να αποτελείται από τουλάχιστον δυο (2) άτομα (τον υπεύθυνο και ένα μέλος).

Σε αυτά τα μέλη της ΚΕΟ περιλαμβάνονται: α) ο συντονιστής, (ο οποίος μπορεί ταυτόχρονα να είναι και υπεύθυνος μιας εκ των τουλάχιστον τριών ερευνητικών ομάδων), β) οι υπεύθυνοι των ερευνητικών ομάδων και γ) τα υπόλοιπα μέλη των ερευνητικών ομάδων, όπως αυτά αναφέρονται παραπάνω. Δεν περιλαμβάνονται οι μετακαλούμενοι ερευνητές στον παραπάνω περιορισμό για τον αριθμό των μελών της ΚΕΟ.

Με τον όρο μετακαλούμενο ερευνητή εξωτερικού, εννοούμε ερευνητή από Ίδρυμα του εξωτερικού, με έντονη ενεργή ερευνητική δραστηριότητα και επιστημονικό υπόβαθρο σχετικό με την εν λόγω έρευνα, μεγάλου κύρους, του οποίου η συμμετοχή αξιολογείται, από τους εξωτερικούς εμπειρογνώμονες όσον αφορά την επαύξηση της βαθμολογίας της πρότασης, με βάση το βιογραφικό του.»

Επιλέξιμες Δαπάνες των Πράξεων, σύμφωνα με την Πρόσκληση, είναι:

A.1. Αποζημίωση Συντονιστή της κύριας ερευνητικής ομάδας: Ο Συντονιστής της κύριας ερευνητικής ομάδας ο οποίος θα είναι ο υπεύθυνος για την παρακολούθηση του φυσικού και οικονομικού αντικειμένου, τον συντονισμό των εργασιών των τριών τουλάχιστον

συνεργαζόμενων ερευνητικών ομάδων, καθώς και για την σύνταξη των αναλυτικών εκθέσεων για την πρόοδο του φυσικού και οικονομικού αντικειμένου, δύναται να αποζημιωθεί για το σύνολο του έργου, πέραν της δυνατότητας για αποζημίωση από τη συμμετοχή του στο ερευνητικό έργο αυτό καθ' αυτό, μέχρι το ποσό των 10.000€. Οι μελέτες / εκθέσεις θα υποβάλλονται στον Ειδικό Λογαριασμό/ Υπηρεσία Υποστήριξης του εκάστοτε Φορέα και θα αποτελούν στοιχείο παρακολούθησης και ελέγχου της προόδου του φυσικού αντικειμένου της ερευνητικής ομάδας.

A.2. Αποζημίωση ερευνητών – μελών της κύριας ερευνητικής ομάδας: Οι υπεύθυνοι των ερευνητικών ομάδων, καθώς και τα μέλη της κύριας ερευνητικής ομάδας είναι δυνατόν να αποζημιωθούν για τη συμμετοχή τους στη διεξαγωγή της συγκεκριμένης έρευνας.

A.3. Αποζημίωση άλλων συνεργατών: Τα μέλη της ομάδας εξωτερικών συνεργατών είναι δυνατόν να αποζημιωθούν για τη συμμετοχή τους στη διεξαγωγή της συγκεκριμένης έρευνας. Επίσης είναι δυνατές και μπορεί να προβλεφθούν αμοιβές σε πρόσωπα που απασχολούνται για την επίτευξη των στόχων του έργου, όπως εμπειρογνομόνων, μελών ΕΤΠ, τεχνικών εργαστηρίων, εργαστηριακών συνεργατών, σπουδαστών, τελειοφοίτων και αποφοίτων ΑΕΙ.

A.4. Έξοδα Ταξιδίων: Καλύπτονται οι μετακινήσεις: Των μελών της κύριας ερευνητικής ομάδας (ΚΕΟ) και της ομάδας εξωτερικών συνεργατών (ΟΕΣ) συμπεριλαμβανομένων και των ΥΔ που εκπονούν διδακτορική διατριβή σχετική με το αντικείμενο της έρευνας και δεν χρηματοδοτούνται από άλλη πηγή (εκτός από τους προπτυχιακούς και τους μεταπτυχιακούς φοιτητές) για α) συμμετοχή με ανακοίνωση σε συνέδρια, β) παρακολούθηση σεμιναρίων, άμεσα σχετιζόμενων με το θέμα της έρευνας γ) συνεργασία με εξω-ιδρυματικό μέλος της ερευνητικής ομάδας ή /και με σχετική ερευνητική ομάδα ή/ και Ερευνητικό Κέντρο για θέματα σχετιζόμενων με το θέμα της έρευνας, των μελών της ΚΕΟ και της ΟΕΣ για έρευνα πεδίου, μετρήσεις, επιτόπια συλλογή δεδομένων κλπ., άμεσα συνδεόμενων με τον πυρήνα εργασιών του ερευνητικού αυτού προγράμματος. Οι παραπάνω μετακινήσεις θα συνοδεύονται από Εκθέσεις Πεπραγμένων με περιγραφή του αντικειμένου που υλοποιήθηκε σε συσχετισμό με συγκεκριμένα Πακέτα Εργασίας και Παραδοτέα. Στο πλαίσιο των παραπάνω μετακινήσεων καλύπτονται οι δαπάνες μετακίνησης καθώς και διαμονής. Το ύψος της ημερήσιας αποζημίωσης σε όλες τις

περιπτώσεις καθορίζεται με βάση τα προβλεπόμενα στους ΕΛΚΕ των ΑΕΙ / Υπηρεσίες Υποστήριξης των Ερευνητικών Κέντρων.

A.5. Δαπάνες Αποσβέσεων / Προμήθεια Εξοπλισμού - Λογισμικού:

Χρηματοδοτείται είτε απόκτηση παγίων (εξοπλισμού κλπ) σύμφωνα με το άρθρο 26 της ΥΠΑΣΥΔ, είτε κάλυψη αποσβέσεων εξοπλισμού σύμφωνα με το άρθρο 27 της ΥΠΑΣΥΔ. «Αποσβέσεις Επίπλων και Λοιπού Εξοπλισμού» και οι «Αποσβέσεις Ασωμάτων Ακινήτοποιήσεων και εξόδων πολυετούς απόσβεσης». Πρόκειται για συμπλήρωση της υπάρχουσας εργαστηριακής υποδομής και εξοπλισμού / λογισμικού του Τμήματος, ώστε να καταστεί δυνατή η εκπόνηση της προτεινόμενης έρευνας. Οι δράσεις αυτές θα πρέπει να είναι μικρής έκτασης και προϋπολογισμού, δεδομένου ότι απαραίτητη προϋπόθεση για τη χρηματοδότηση της έρευνας, θεωρείται ότι τα Τμήματα που υποβάλλουν την πρόταση συμμετοχής, διαθέτουν την βασική υποδομή και τη γνώση για τη αξιοποίηση της στο θεματικό πεδίο αναφοράς.

A.6. Υλικά Άμεσης Ανάλωσης: Υλικά άμεσης ανάλωσης, στα οποία περιλαμβάνονται τα εργαστηριακά αναλώσιμα και τα αντιδραστήρια.

A.7. Έντυπα και Γραφική Ύλη: Η προμήθεια εντύπου υλικού, γραφικής ύλης, αναλωσίμων Η/Υ καθώς και αναλωσίμων υλικών φωτοτυπικών μηχανημάτων κλπ, που τεκμηριωμένα είναι αναγκαία για την υλοποίηση του ερευνητικού έργου.

A.8. Έξοδα Προβολής και Διαφήμισης: Καλύπτονται οι δαπάνες δημοσιότητας και διάχυσης των ερευνητικών αποτελεσμάτων, όπως η συμμετοχή των μελών της ερευνητικής ομάδας (εκτός από τους προπτυχιακούς και τους μεταπτυχιακούς φοιτητές) σε συνέδρια με ανακοίνωση ή poster, οι δημοσιεύσεις σε έγκριτα επιστημονικά περιοδικά, η έκδοση μονογραφιών μη-χρηματοδοτούμενων από άλλη πηγή και χωρίς εμπορική διάθεση, τα poster, οι δαπάνες προετοιμασίας των δημοσιεύσεων και πιθανών δαπανών προς τρίτους για δικαιώματα δημοσίευσης, δαπάνες εκτύπωσης κλπ. Σημειώνεται ότι σε όλες τις περιπτώσεις παρουσίασης αποτελεσμάτων (δημοσιεύσεις, διδακτορικές διατριβές, κλπ.) θα πρέπει να αναφέρεται η πηγή χρηματοδότησης που είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση και το Ελληνικό Δημόσιο.

A.9. Αμοιβές Αξιολόγησης: Αφορά αμοιβές αξιολόγησης για τη διακριτή δράση με αντικείμενο την « Αξιολόγηση της Πράξης». Παραδοτέο της δράσης είναι η «Τελική Έκθεση Αξιολόγησης» στο τέλος του έργου, με συγκεκριμένες προτάσεις για αποτελεσματικότερη εκπόνηση αντιστοίχων προγραμμάτων.

Επισημαίνεται ότι επιλέξιμη μπορεί να θεωρηθεί και οποιαδήποτε άλλη δαπάνη η οποία τεκμηριωμένα συμβάλλει στην ομαλή πορεία υλοποίησης του φυσικού αντικείμενου των πράξεων.»

Η αξιολόγηση των Πράξεων που χρηματοδοτήθηκαν έγινε με τα εξής κριτήρια:

- ❖ «Αριστεία Ερευνητικής Ομάδας (του Συντονιστή, των Υπευθύνων και των μελών των Ερευνητικών Ομάδων). Λαμβάνονται υπόψη η εμπειρία, η επιστημονική αναγνώριση, η ποιότητα των δημοσιεύσεων, τα χρηματοδοτούμενα ερευνητικά προγράμματα, οι διεθνείς συνεργασίες, οι επιβλέψεις διδακτορικών διατριβών, κ.λπ.
- ❖ Αριστεία Ερευνητικής Πρότασης. Λαμβάνονται υπόψη η καινοτομικότητα της πρότασης, η μεθοδολογία, η κρισιμότητα των προβλημάτων που αντιμετωπίζονται και η εμβέλεια των επιπτώσεων σε ακαδημαϊκό, ερευνητικό και κοινωνικό επίπεδο.»

3. Ιστορικό της Επιλογής και Ανάθεσης της Πράξης

Η Πράξη **ΘΑΛΗΣ – ΕΚΠΑ - «Πρόσβαση στην Ανώτατη Εκπαίδευση. Μελέτη των κοινωνικών, εκπαιδευτικών και θεσμικών διαστάσεων της ζήτησης Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, των προβλημάτων και των πολιτικών ικανοποίησής της – μια συγκριτική και εμπειρική προσέγγιση»** υποβλήθηκε αρχικά τον Νοέμβριο 2009 και τελικά τον Ιανουάριο 2010 και επανυποβλήθηκε στην αγγλική γλώσσα (προς διευκόλυνση των αλλοδαπών κριτών) τον Σεπτέμβριο 2010. Η διαδικασία κρίσης, η οποία έγινε σε δύο φάσεις, ολοκληρώθηκε στο τέλος του 2011 και η έναρξη του Προγράμματος έγινε τον Απρίλιο 2012. Είναι φανερό ότι επρόκειτο για μια ασυνήθιστα μακρά διαδικασία κρίσης με πιθανές επιπτώσεις στη σύνθεση των ερευνητικών ομάδων, αφού κάποιοι ερευνητές (α) συνταξιοδοτήθηκαν, με αποτέλεσμα να μην μπορούν πλέον να είναι μέλη των ερευνητικών ομάδων, και (β) έχασαν το ενδιαφέρον τους ή ξεκίνησαν να απασχολούνται σε άλλα ερευνητικά έργα. Και στις δύο περιπτώσεις το αποτέλεσμα ήταν η μεταβολή στις συνθέσεις των ερευνητικών ομάδων.

4. Σκοπιμότητα και Αξία της Έρευνας

Το ζήτημα της πρόσβασης στην ανώτατη εκπαίδευση παραμένει για δεκαετίες στο επίκεντρο του δημόσιου ενδιαφέροντος στην Ελλάδα και ως πρόβλημα αντιστέκεται στην επιτυχή αντιμετώπιση παρά τις επανειλημμένες προσπάθειες όλων σχεδόν των ελληνικών κυβερνήσεων για την επίλυσή του. Η μέχρι τώρα αποτυχία μπορεί εν πολλοίς να αποδοθεί και στην απουσία συστηματικής και ολοκληρωμένης μελέτης του από την πλευρά των φορέων που αναλάμβαναν την αρμοδιότητα γι' αυτό και της ακαδημαϊκής κοινότητας. Την απουσία αυτή έρχεται να καλύψει το ερευνητικό πρόγραμμα **ΘΑΛΗΣ – ΕΚΠΑ - «Πρόσβαση στην Ανώτατη Εκπαίδευση. Μελέτη των κοινωνικών, εκπαιδευτικών και θεσμικών διαστάσεων της ζήτησης Τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, των προβλημάτων και των πολιτικών ικανοποίησής της – μια συγκριτική και εμπειρική προσέγγιση»** στο οποίο συνεργάζονται ερευνητικές ομάδες από το Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, το Τμήμα Επιστημών Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία και το Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών και από το Τμήμα Φιλοσοφικών και Κοινωνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Κρήτης, μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων, του Ιονίου Πανεπιστημίου, του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, του Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, καθώς και από ξένα πανεπιστήμια και ερευνητικά ιδρύματα, όπως το UCL Institute of Education του Λονδίνου και του Πανεπιστημίου του Southampton (Αγγλία), του Παιδαγωγικού Πανεπιστημίου του Freiburg (Γερμανία), του Πανεπιστημίου του Turku (Φινλανδία), του CNRS (Γαλλία), και του Πανεπιστημίου Wisconsin – Oshkosh (ΗΠΑ).

Σε γενικές γραμμές, όπως αναφέρεται στο κείμενο της ερευνητικής πρότασης, η έρευνα είχε σκοπό να διερευνήσει σε βάθος: α) τους παράγοντες που διαμορφώνουν το ύψος και την κατανομή της ζήτησης ανώτατης εκπαίδευσης, β) την «κοινωνική κατανομή» της αποτυχίας εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση σε συνάρτηση με το ζήτημα της «βάσης του 10», ζήτημα που απασχόλησε και απασχολεί τον λόγο περί πρόσβασης στα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, γ) το κόστος πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, δ) τις εκπαιδευτικές (π.χ. αξιοπιστία, εγκυρότητα των εισαγωγικών εξετάσεων) και κοινωνικές (το ζήτημα του «αδιάβλητου» των εξετάσεων όπως προσλαμβάνεται από τους παράγοντες πολιτικής, τους γονείς και τους εκπαιδευτικούς) παραμέτρους των εξετάσεων, ε) τις πολιτικές αντιμετώπισης της

ζήτησης που εφαρμόστηκαν ή απλώς προτάθηκαν κατά τις τελευταίες δεκαετίες και τέλος στ) τα συστήματα πρόσβασης σε επιλεγμένο αριθμό χωρών υπό το πρίσμα αφενός της αξιοποίησής τους μέχρι σήμερα ως προτύπων προς αντιγραφή ή στα πλαίσια νομιμοποίησης προαποφασισμένων πολιτικών και αφετέρου της άντλησης χρήσιμων μαθημάτων για την καλύτερη κατανόηση της σχέσης που υπάρχει σε κάθε περίπτωση μεταξύ της πρόσβασης / των συστημάτων πρόσβασης και του γενικότερου εκπαιδευτικού, κοινωνικο-οικονομικού και πολιτικο-πολιτισμικού συγκειμένου.

Η έρευνα αξιοποιεί τόσο ποσοτικές-εμπειρικές όσο και ποιοτικές-θεωρητικές προσεγγίσεις σε συνδυασμό που υπαγορεύεται από τον ιδιαίτερο χαρακτήρα του κάθε ερευνώμενου πεδίου / πακέτου εργασίας. Έτσι, για παράδειγμα, στις παραπάνω (α) και (β) περιπτώσεις η ερευνητική προσέγγιση είναι κατά βάση εμπειρική ενώ στις υπό στοιχεία (ε) και (στ) θα είναι κατά βάση ποιοτική – αναλυτική.

5. Διάρθρωση του Έργου

α. Πακέτα Εργασίας – Δράσεις

Σύμφωνα με το Τεχνικό Δελτίο Ένταξης της Πράξης, στο οποίο περιγράφονται αναλυτικά τα Πακέτα Εργασίας που προτάθηκαν προς υλοποίηση από τις ερευνητικές ομάδες, το ερευνητικό πρόγραμμα διαρθρώνεται στις ακόλουθες Δράσεις:

Δράση 1: *«Η ανθρωπογεωγραφία των προτιμήσεων των υποψηφίων για την ανώτατη εκπαίδευση και οι παράγοντες που τις επηρεάζουν» - Κοινωνικές Ιεραρχήσεις των ιδρυμάτων και των επιστημονικών πεδίων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, όπως προκύπτουν από τις προτιμήσεις των υποψηφίων φοιτητών-τριών και οι παράγοντες που τις επηρεάζουν»*

Η συγκεκριμένη Δράση μελετά τους παράγοντες που επηρεάζουν την κατανομή της ζήτησης κατά επίπεδο σπουδών, κατά ίδρυμα/τμήμα/επιστημονικό πεδίο και κατά περιφέρεια. Για την κατηγοριοποίηση των τμημάτων στα επιστημονικά πεδία χρησιμοποιείται η κατηγοριοποίηση του Υπουργείου Παιδείας, Δια Βίου Μάθησης και Θρησκευμάτων. Βασικός στόχος της έρευνας είναι η αποτύπωση των κριτηρίων των υποψηφίων φοιτητών-τριών βάσει των οποίων αξιολογείται το τμήμα/ίδρυμα/επιστημονικό πεδίο και οδηγεί στη συγκρότηση κοινωνικών ιεραρχήσεων. Ειδικότερα, στόχος είναι να διερευνηθούν για παράδειγμα ο τρόπος που αξιολογούνται και ιεραρχούνται α) η ποιότητα σπουδών των τμημάτων/ιδρυμάτων/επιστημονικών πεδίων, β) η ταχύτητα επαγγελματικής αποκατάστασης, η σχέση δηλαδή του τμήματος/ιδρύματος/επιστημονικού πεδίου με την αγορά εργασίας, γ) η σημασία οικονομικών παραγόντων, όπως για παράδειγμα η γεωγραφική εγγύτητα του τόπου κατοικίας των υποψηφίων φοιτητών-τριών.

Δράση 2: *«Διερεύνηση της κοινωνικής κατανομής της ζήτησης για ανώτατη εκπαίδευση» - Διερεύνηση του Πολιτισμικού Κεφαλαίου των υποψηφίων φοιτητών-τριών και συσχέτιση με τη ζήτηση για τριτοβάθμια εκπαίδευση*

Η δράση έχει στόχο να διερευνηθούν οι κοινωνικοί παράγοντες που σχετίζονται με τη διαμόρφωση του πολιτισμικού κεφαλαίου των υποψήφιων φοιτητών-τριών και επηρεάζουν τη ζήτηση τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Ενδεικτικά, εξετάζονται το επίπεδο εκπαίδευσης και η επαγγελματική κατάσταση των γονέων των φοιτητών-τριών, ο τόπος κατοικίας τους, η περιοχή που βρίσκεται το σχολείο που φοιτούν, το είδος του σχολείου που φοιτούν (ιδιωτικό-δημόσιο), η εθνική και εθνοτική καταγωγή τους, η παροχή εξωσχολικής βοήθειας, η γλώσσα που μιλούν στο σπίτι, το επίπεδο εκπαίδευσης των αδελφών τους (αν έχουν). Στο πλαίσιο αυτό, εξετάζεται επίσης η σχέση του πολιτισμικού κεφαλαίου των υποψήφιων φοιτητών-τριών με το φύλο τους, αναφορικά με τη ζήτηση τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Στόχος είναι να διερευνηθεί αν και με ποιους τρόπους το πολιτισμικό κεφάλαιο των υποψήφιων φοιτητών-τριών σχετίζεται με τους προσωπικούς τους σχεδιασμούς και τους επαγγελματικούς τους στόχους, και κατ' επέκταση με τον προσανατολισμό τους ως προς τις σπουδές που επιλέγουν να ακολουθήσουν.

Δράση 3: *«Η κοινωνική κατανομή της αποτυχίας και οι επιπτώσεις της θεσμοθέτησης κατώτατου ορίου εισαγωγής στην ανώτατη εκπαίδευση (π.χ. βάση του 10)»*

Στη συγκεκριμένη δράση μελετώνται τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των υποψηφίων που αποκλείονται λόγω των επιδόσεών τους, οι οποίες υπολείπονται του κατώτατου ορίου εισαγωγής. Με δεδομένο ότι μια σημαντική κατηγορία μαθητών με ιδιαίτερα κοινωνικά χαρακτηριστικά δεν φτάνει καν προ των πυλών των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, η έρευνα επεκτείνεται και στη μελέτη του ζητήματος της σχολικής διαρροής στο λύκειο. Με άλλα λόγια, η ερευνητική ομάδα που είναι υπεύθυνη για τη συγκεκριμένη δράση διερευνά και τις δύο όψεις της «αποτυχίας»: τα κοινωνικά δηλαδή χαρακτηριστικά τόσο όσων δεν φτάνουν μέχρι τις εξετάσεις, αλλά διαρρέουν ήδη από το λύκειο, όσο και εκείνων που οι επιδόσεις τους είναι μικρότερες από το κατώτατο όριο εισαγωγής. Όσον αφορά το πρώτο σκέλος της διαρροής από το λύκειο, η ερευνητική ομάδα αξιοποιεί υφιστάμενα στατιστικά δεδομένα και ερευνητικά ευρήματα σχετικών μελετών που έχουν ήδη πραγματοποιηθεί κατά το πρόσφατο σχετικά παρελθόν αλλά και προχωρεί επίσης σε δειγματοληπτική εμπειρική μελέτη με τη χρήση ειδικών ερωτηματολογίων, κυρίως όμως συνεντεύξεων σε focus groups. Ανάλογη είναι η μεθοδολογία που ακολουθείται και στο δεύτερο μέρος της εν λόγω δράσης με μεγαλύτερη έμφαση να

αποδίδεται στο μέρος αυτό στην εμπειρική προσέγγιση, καθώς η καθιέρωση της βάσης 10 είναι σχετικά πρόσφατη (αν και η διάρκεια ισχύος του μέτρου αποδείχθηκε βραχύβια) και ως εκ τούτου τόσο τα στατιστικά στοιχεία είναι ελλιπή όσο και η μέχρι τούδε ερευνητική τους αξιοποίηση περιορισμένη.

Δράση 4: *«Το δημόσιο και ιδιωτικό κόστος της πρόσβασης στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση»*

Η δράση έχει ως αντικείμενο τη διερεύνηση του δημόσιου και ιδιωτικού κόστους της λειτουργίας του ισχύοντος συστήματος πρόσβασης. Στο δημόσιο κόστος, το ύψος, ο χαρακτήρας και η σύνθεση του οποίου αποτιμάται από την ερευνητική ομάδα περιλαμβάνονται δαπάνες που αφορούν βασικά: α) λειτουργίες στο επίπεδο του λυκείου, όπως για παράδειγμα η πρόσθετη διδακτική στήριξη, β) τη λειτουργία του ίδιου του συστήματος π.χ. αμοιβές προσωπικού (επιτηρητές, διορθωτές μηχανογράφηση κλπ), υλικοί πόροι και υποδομές κ.ο.κ. Στο ιδιωτικό κόστος περιλαμβάνονται κατά βάση οι δαπάνες των νοικοκυριών σε φροντιστήρια, ιδιαίτερα, μετακινήσεις, σε αγορά βοηθημάτων κλπ. Εκτιμώνται όμως παράλληλα και οι παράπλευρες οικονομικές ωφέλειες δραστηριοτήτων όπως αυτές που συνδέονται με την πρόσβαση, όπως η προσφορά εργασίας σε εκπαιδευτικούς (φροντιστήρια), το ύψος των εισοδημάτων τους, τα σχετικά φορολογικά έσοδα για το κράτος κλπ.

Δράση 5: *«Πολιτικές αντιμετώπισης της ζήτησης τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Μια ιστορική συγκριτική μελέτη»*

Στο πλαίσιο της δράσης αυτής παρουσιάζονται οι πολιτικές πρόσβασης που έχουν κατά καιρούς υιοθετηθεί και εφαρμοστεί στη χώρα μετά τον Β΄ παγκόσμιο πόλεμο, οι λόγοι που κατά τους εισηγητές υπαγόρευσαν την εισαγωγή τους, ο δημόσιος λόγος που αναπτύχθηκε πριν, κατά και μετά τη θεσμοθέτηση των πολιτικών από την πλευρά των εκπαιδευτικών αρχών και φορέων, όπως το Υπουργείο Παιδείας, τα πανεπιστήμια, οι συνδικαλιστικές ενώσεις των εκπαιδευτικών, γονείς, μαθητές, παραγωγικές τάξεις και σημαντικοί διαμορφωτές της κοινής γνώμης. Βασικός σκοπός της ανάλυσης είναι να αναδειχθούν, μεταξύ των άλλων, ο συγκροτημένος ή

αποσπασματικός χαρακτήρας της επιχειρηματολόγησης των πολιτικών, η εμμονή, παρά τις προηγηθείσες αποτυχίες, σε συγκεκριμένους τρόπους θεώρησης του όλου προβλήματος και σε συγκεκριμένες λύσεις ή αντίθετα η υποβολή και δοκιμασία εναλλακτικών – καινοτομικών προσεγγίσεων του προβλήματος, η συνοχή ή αντιφατικότητα των προταθεισών πολιτικών, ο ρόλος που διαδραμάτισαν οι εμπλεκόμενοι, η πολιτική κουλτούρα του σχετικού διαλόγου, η ύπαρξη και αξιοποίηση της σχετικής έρευνας κλπ. για την συλλογή των σχετικών στοιχείων. Η ερευνητική ομάδα αξιοποιεί τόσο πρωτογενείς πηγές (εισηγητικές εκθέσεις, νομοσχέδια, νόμοι, διατάγματα, επίσημες θέσεις οργανώσεων, δημοσιεύματα, ερευνητικές μελέτες κλπ.) όσο και δευτερογενείς με αξιοποίηση της σχετικής βιβλιογραφίας και αρθρογραφίας. Ιδιαίτερη σημασία θα αποδοθεί κατά την ανάλυση στη σχέση των πολιτικών πρόσβασης και του σχετικού δημόσιου λόγου με το εκπαιδευτικό συγκείμενο της κάθε εποχής. Για την ανάλυση των στοιχείων χρησιμοποιούνται οι τεχνικές της ανάλυσης λόγου, ανάλυσης περιεχομένου και η ιστορική συγκριτική μέθοδος.

Δράση 6: *«Πολιτικές αναδιάρθρωσης της ζήτησης για τριτοβάθμια εκπαίδευση»*

Η δράση αποβλέπει κατά βάση στον εντοπισμό και την αξιολόγηση πολιτικών που έχουν κατά καιρούς προταθεί χωρίς να δοκιμαστούν ή που δοκιμάστηκαν χωρίς τα αποτελέσματά τους να έχουν δεόντως αποτιμηθεί. Στην πρώτη κατηγορία ανήκουν οι πολιτικές, πολλές από τις οποίες έχουν επανέλθει στο τραπέζι των συζητήσεων, όπως οι πολιτικές ανοιχτής πρόσβασης, η καθιέρωση εισαγωγικού έτους στα πανεπιστήμια ή πρόσθετου έτους μετά το λύκειο και η μοριοδότηση της επαγγελματικής εμπειρίας. Στη δεύτερη κατηγορία ανήκουν η εξ αποστάσεως εκπαίδευση, το Πρόγραμμα Σπουδών Επιλογής, ο θεσμός των Μεταλυκειακών Προπαρασκευαστικών Κέντρων κλπ.

Δράση 7: *«Μελέτη της διεθνούς εμπειρίας αναφορικά με το ζήτημα της πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση»*

Η δράση 7 μελετά συστήματα πρόσβασης στην ανώτατη εκπαίδευση σε επιλεγμένες χώρες με σκοπό: α) την καλύτερη κατανόηση της σχέσης του συστήματος πρόσβασης με το εθνικό συγκείμενο και β) τη διερεύνηση της δυνατότητας και των προϋποθέσεων υπό τις οποίες μπορεί να αξιοποιηθεί στην ελληνική πραγματικότητα η διεθνής εμπειρία. Εξάλλου η πρόσβαση στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι ένα από τα ζητήματα που απασχολούν, από διαφορετικές σκοπιές, τα εκπαιδευτικά συστήματα και το ευρύτερο εκπαιδευτικό συγκείμενο σε πολλές χώρες της Ευρώπης και του κόσμου. Αφετηρία του σχετικού προβληματισμού είναι οι αυξημένες ανάγκες της Οικονομίας και της Κοινωνίας της Γνώσης σε υψηλού επιπέδου ανθρώπινο δυναμικό. Από την άποψη αυτή η μελέτη της αναθεώρησης των πολιτικών πρόσβασης σε διεθνές επίπεδο έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για τη χώρα μας, στην οποία το ζήτημα της πρόσβασης χρονίζει και αντιστέκεται στις προσπάθειες διευθέτησής του. Στη συγκεκριμένη δράση η μελέτη της διεθνούς εμπειρίας προσανατολίζεται σε δύο κυρίως κατευθύνσεις:

A) στην αποτύπωση και ανάλυση για κάθε χώρα της λογικής του συστήματος πρόσβασης, των βασικών παραδοχών και τεχνικών του διαστάσεων, των παραγόντων που το επηρεάζουν και διαμορφώνουν τη μεταρρυθμιστική του δυναμική, προκειμένου αφενός να αναδειχθούν οι σχέσεις αλληλεξάρτησης κοινωνικού συγκειμένου και συστήματος πρόσβασης και αφετέρου να αντιδιασταλούν οι σχέσεις αυτές σε εκείνες που εμφανίζονται να έχουν γενική ισχύ και σε εκείνες που προσιδιάζουν σε συγκεκριμένο εθνικό πλαίσιο.

B) Στη μελέτη του τρόπου χρησιμοποίησης της διεθνούς εμπειρίας σε επίπεδο εκπαιδευτικού λόγου (συγκριτικό επιχείρημα) στη χώρα μας για την υποστήριξη και νομιμοποίηση των πολιτικών πρόσβασης που έχουν κατά καιρούς προταθεί ή και εφαρμοστεί. Η μελέτη αυτή κρίνεται απολύτως αναγκαία δεδομένου ότι το συγκριτικό επιχείρημα έχει κατά κόρον χρησιμοποιηθεί στη χάραξη πολιτικών πρόσβασης, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται λανθασμένες εντυπώσεις στην κοινή γνώμη και τους υπεύθυνους φορείς σχετικά με τις ακολουθούμενες στον ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο πολιτικές πρόσβασης, εντυπώσεις που σε αρκετές περιπτώσεις ελέγχονται ως υπεύθυνες για αστοχίες στην υιοθέτηση σχετικών μέτρων.

Οι χώρες που θα αποτελέσουν το αντικείμενο των μελετών περίπτωσης για τους προαναφερθέντες ήδη λόγους είναι η Αγγλία, η Γαλλία, η Φινλανδία, η Γερμανία, οι ΗΠΑ και η Ιαπωνία.

Για την εκπόνηση τόσο των μελετών περίπτωσης που αφορούν κάθε εξεταζόμενη χώρα ξεχωριστά όσο και της συγκριτικής μελέτης, η Ερευνητική Ομάδα προχωρεί σε ανάλυση περιεχομένου (α) των επίσημων κειμένων εκπαιδευτικής πολιτικής και (β) των συναφών με τη θεματική της έρευνας κειμένων του δημόσιου λόγου. Επιχειρείται να αποτιμηθούν συγκριτικά οι ομοιότητες και οι διαφορές ανάμεσα στα εξεταζόμενα εκπαιδευτικά συστήματα αναφορικά με τη ζήτηση και την πρόσβαση στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση, και να εντοπιστούν άλλοι, κοινωνικο – πολιτισμικοί και εκπαιδευτικοί παράγοντες που την επηρεάζουν.

Δράση 8: *«Οι παιδαγωγικές και κοινωνικές διαστάσεις των εισαγωγικών εξετάσεων»*

Η δράση μελετά καίριες πτυχές του υφιστάμενου συστήματος πρόσβασης που έρχονται κατά καιρούς στο προσκήνιο, χωρίς εντούτοις να έχουν τύχει μέχρι σήμερα ερευνητικής τεκμηρίωσης. Οι πτυχές αυτές αφορούν, μεταξύ άλλων, την εγκυρότητα, την αξιοπιστία και το αδιάβλητο των εισαγωγικών εξετάσεων. Αφορούν επίσης το έλλειμμα εμπιστοσύνης της κοινωνίας απέναντι στους θεσμούς που συνδέονται με τη διαχείριση του συστήματος πρόσβασης. Χαρακτηριστικό δείγμα του ελλείμματος αυτού είναι η αμφιθυμία με την οποία οι ενδιαφερόμενοι αντιμετωπίζουν τον συνυπολογισμό της σχολικής βαθμολογίας κατά την πρόσβαση στην ανώτατη εκπαίδευση, την οποία τροφοδοτεί και ο βαθμολογικός πληθωρισμός που συνοδεύει κάθε φορά ένα τέτοιο συνυπολογισμό. Η έρευνα στηρίζεται τόσο σε τεχνικές ανάλυσης λόγου όσο και σε εμπειρικές μεθόδους.

Δράση 9: *«Οι 'λιμνάζοντες' φοιτητές και το ζήτημα της πρόσβασης στην ανώτατη εκπαίδευση»*

Διερευνάται η ύπαρξη σχέσης ανάμεσα στο σύστημα πρόσβασης και στην καθυστέρηση αποφοίτησης από τα ιδρύματα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το φαινόμενο των φοιτητών που αργούν να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους ή και δεν τις ολοκληρώνουν ποτέ, με αποτέλεσμα να

«λιμνάζουν» στα Τμήματα των ΑΕΙ και ΤΕΙ που φοιτούν είναι ιδιαίτερα εκτεταμένο στη χώρα μας εδώ και αρκετά χρόνια. Η έρευνα εξετάζει αν και κατά πόσο το φαινόμενο αυτό σχετίζεται με το χρονίζον «πρόβλημα» του συστήματος πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, η ερευνητική ομάδα διερευνά αν και σε ποιο βαθμό στους λιμνάζοντες φοιτητές ανήκουν εκείνοι που εισήχθησαν λόγω «μηχανογραφικού» σε Τμήματα που δεν ανήκαν στις πρώτες προτιμήσεις τους. Αν δηλαδή το μηχανογραφικό σύστημα επιμερισμού των υποψηφίων είναι υπεύθυνο για την εκ μέρους των φοιτητών της ομάδας αυτής απώλεια του ενδιαφέροντος να ολοκληρώσουν εγκαίρως τις σπουδές τους. Παράπλευρος στόχος αυτής της δράσης είναι επίσης ο εντοπισμός των κοινωνικών χαρακτηριστικών των λιμναζόντων φοιτητών. Η μέθοδος που ακολουθείται είναι εμπειρική, με παράλληλη αξιοποίηση της υφιστάμενης βιβλιογραφίας.

Δράση 10: *«Έλληνες απόφοιτοι λυκείου που επιλέγουν να σπουδάσουν σε ξένα πανεπιστήμια χωρίς να συμμετάσχουν στις γενικές εξετάσεις: Παράγοντες που διαμορφώνουν τη σχετική επιλογή»*

Στο πλαίσιο της δράσης αυτής διερευνώνται οι παράγοντες που ωθούν πολλούς από τους αποφοίτους λυκείου να σπουδάσουν σε ξένα πανεπιστήμια, χωρίς να συμμετάσχουν στις εισαγωγικές εξετάσεις στην Ελλάδα. Εξετάζεται κατά πόσο οι απόφοιτοι αυτοί φοιτούσαν σε ξένα σχολεία, αν ανήκουν σε συγκεκριμένα κοινωνικο-οικονομικά στρώματα, αν κατευθύνονται προς συγκεκριμένους κλάδους σπουδών/ειδικότητες κλπ. Η δράση στηρίζεται κατά βάση σε εμπειρική έρευνα.

Πέρα από τις παραπάνω δράσεις, που έχουν σαφώς ερευνητικό χαρακτήρα, το ερευνητικό πρόγραμμα περιλαμβάνει και δράσεις που αφορούν τη διαχείριση, την υλοποίηση και την αξιολόγησή του. Αυτές είναι:

Δράση 11: *«Δημοσιότητα»*

Η διάθεση κονδυλίου για τη δημοσιοποίηση της ερευνητικής εργασίας και των αποτελεσμάτων της έρευνας στην Ελληνική και τη διεθνή επιστημονική κοινότητα. Το κονδύλιο για τη δημοσιότητα του προβλέπεται να διατεθεί:

(α) για την πραγματοποίηση ξεχωριστής έκδοσης με τα αποτελέσματα κάθε δράσης.

(β) για την καταβολή τελών εγγραφής σε διεθνή επιστημονικά συνέδρια στην Ελλάδα ή το εξωτερικό.

(γ) για την προμήθεια ανατύπων εργασιών δημοσιευμένων σε ξένα περιοδικά.

Η κατανομή των κονδυλίων, που δεν είναι ισόποση για κάθε δράση, έγινε με κριτήρια που σχετίζονταν με το ενδιαφέρον για τη θεματική της δράσης, και περιλαμβάνει ανακοινώσεις σε συνέδρια και εκδόσεις όχι μόνο για κάθε περίπτωση αλλά και για τη συγκριτική / συνθετική μελέτη των χωρών αυτών που πρόκειται να μελετηθούν.

Δράση 12: *«Υποστήριξη της Πράξης»*

Η δράση έχει ως αντικείμενό της την παρακολούθηση όλων των φάσεων υλοποίησης της Έρευνας με στόχο τη διασφάλιση της αποτελεσματικότητας, τη βελτιστοποίηση της παραγωγικότητας των επενδύμενων πόρων (κεφαλαίων & γνώσης) και, βέβαια, τη διασφάλιση της προόδου του συνόλου των Εργασιών, με βάση το Χρονοδιάγραμμα – με την έγκαιρη και έγκυρη υποβολή των Παραδοτέων – αλλά και της ποιότητας σε επίπεδο διαδικασιών καθώς και προσδοκώμενων αποτελεσμάτων. Στη συγκεκριμένη δράση περιλαμβάνεται: (α) Η διοίκηση /διαχείριση του έργου, με την καθημερινή παρακολούθηση της πορείας των εργασιών και την εξασφάλιση ενός συνεργατικού πλαισίου παραγωγής έργου (επιτελείται από τον Υπεύθυνο της κάθε Ε.Ο., ο οποίος αναφέρει στο Συντονιστή του Έργου, και (β) Ανάπτυξη & Λειτουργία Πληροφοριακού Συστήματος του Έργου).

Δράση 13: *«Αξιολόγηση της πράξης»*

Αφορά τη διαρκή παρακολούθηση και διασφάλιση της ποιότητας του έργου μέσω διαδικασιών εσωτερικής και εξωτερικής αξιολόγησης. Προβλέπεται επίσης *ad hoc* εξωτερική αξιολόγηση του έργου από επιστήμονες με σημαντική εμπειρογνομοσύνη σε θέματα συναφή με το αντικείμενο του έργου.

β. Ερευνητικές Ομάδες – Αρχική σύνθεση και Μεταβολές

Οι παραπάνω Δράσεις υλοποιούνται από τις τέσσερις συμμετέχουσες Ερευνητικές Ομάδες ως εξής:

Ερευνητική Ομάδα 1 (ΠΤΔΕ ΕΚΠΑ)

- *Δράση 5: Πολιτικές αντιμετώπισης της ζήτησης τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα.*
- *Δράση 6: Πολιτικές αναδιάρθρωσης της ζήτησης για τριτοβάθμια εκπαίδευση.*
- *Δράση 7: Μελέτη της διεθνούς εμπειρίας αναφορικά με το ζήτημα της πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.*
- *Δράση 10: Έλληνες απόφοιτοι λυκείου που επιλέγουν να σπουδάσουν σε ξένα πανεπιστήμια χωρίς να συμμετάσχουν στις γενικές εξετάσεις: Παράγοντες που διαμορφώνουν τη σχετική επιλογή.*
- *Δράση 11: Δημοσιότητα.*
- *Δράση 12: Υποστήριξη της πράξης.*
- *Δράση 13: Αξιολόγηση της πράξης.*

Ερευνητική Ομάδα 2 (ΦΠΨ ΕΚΠΑ)

- *Δράση 3: Η κοινωνική κατανομή της αποτυχίας και οι επιπτώσεις της θεσμοθέτησης κατώτατου ορίου εισαγωγής στην ανώτατη εκπαίδευση (π.χ. βάση του 10).*
- *Δράση 4: Το δημόσιο και ιδιωτικό κόστος της πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.*
- *Δράση 8: Οι παιδαγωγικές και κοινωνικές διαστάσεις των εισαγωγικών εξετάσεων.*

Ερευνητική Ομάδα 3 (ΤΕΑΠΗ ΕΚΠΑ)

- Δράση 1: Η ανθρωπογεωγραφία των προτιμήσεων των υποψηφίων για την ανώτατη εκπαίδευση και οι παράγοντες που τις επηρεάζουν
- Δράση 2: Διερεύνηση της κοινωνικής κατανομής της ζήτησης για ανώτατη εκπαίδευση

Ερευνητική Ομάδα 4 (ΦΚΣ ΠΚ)

- Δράση 9: Οι «λιμνάζοντες» φοιτητές και το ζήτημα της πρόσβασης στην ανώτατη εκπαίδευση

Αρχική σύνθεση και μεταβολές των ομάδων

Η αρχική σύνθεση των Ερευνητικών Ομάδων είχε ως εξής;

	Όνοματεπώνυμο	Ιδιότητα	email
Ερευνητική Ομάδα 1 – ΕΚΠΑ 1			
Μέλη ΚΕΟ	Δημήτριος Ματθαίου, Υπεύθυνος ΕΟ	Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών	dmatth@primedu.uoa.gr
	Ιωάννης Ρασσιάς	Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών	irassias@primedu.uoa.gr
	Αθανάσιος Γκότοβος	Καθηγητής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων	agotovos@uoi.gr
	Κωνσταντίνος Αγγελάκος	Επίκουρος Καθηγητής Ιόνιου Πανεπιστημίου	kostasaggelakos2003@yahoo.gr
	Andy Green, μετακαλούμενος ερευνητής	Professor, UCL Institute of Education, UCL	Andy.Green@ioe.ac.uk

Μέλη ΟΕΣ	Ιωάννης Ρουσσάκης	Δρ Επιστημών Αγωγής με ειδίκευση στη Συγκριτική Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Πολιτική, Εκπαιδευτικός.	yiannis.roussakis@gmail.com
	Αντωνία Σαμαρά	Μ.Εδ. στη Συγκριτική Παιδαγωγική, υποψήφια διδάκτωρ του Πανεπιστημίου Αθηνών, Εκπαιδευτικός.	antoniasamara@hotmail.com
	Ναυσικά Αλεξιάδου	Senior Lecturer, University of Keele	nalexidou@educ.keele.ac.uk
	Risto Rinne	Professor, University of Turku	rinne@utu.fi
	Hans-Georg Kotthoff	Professor, Pedagogische Fachhochschule Freiburg	hg.kotthoff@ph-freiburg.de
	Françoise Cros	Καθηγήτρια, Conservatoire National des Arts, Centre de Resecherche sur la formation des adultes	Cros.Francoise@wanadoo.fr
Ερευνητική Ομάδα 2 – ΕΚΠΑ 2			
Μέλη ΚΕΟ	Μιχάλης Κασσωτάκης	Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών	mkassot@ppp.uoa.gr
	Αθανάσιος Βέρδης	Λέκτορας Πανεπιστημίου Αθηνών	verdis@ath.forthnet.gr
	Γεώργιος Παπακωνσταντίνου	Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών	gparako@ppp.uoa.gr

Μέλη ΟΕΣ	Φωτεινή Κατσαμπούρη	Σύντονίστρια Κέντρου ΣΕΠ / ΕΚΠΑ	fkatsamp@yahoo.gr
	Δέσποινα Παπαγγελή - Βουλιούρη	Δρ Πανεπιστημίου Αθηνών, Σχολική Συμβουλος	despap@otenet.gr
	Ευλαμπία Γεωργιάδη	Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, ΕΚΠΑ	panagis1@otenet.gr
Ερευνητική Ομάδα 3 – ΕΚΠΑ 3			
Μέλη ΚΕΟ	Γεωργία Κοντογιαννοπούλου- Πολυδωρίδη	Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Αθηνών	gpolydor@ecd.uoa.gr
	Γεώργιος Δάσσιος	Καθηγητής Πανεπιστημίου Πατρών	dassios@chemeng.upatras.gr
	Παναγιώτα Παπαδιαμαντάκη	Λέκτορας Πανεπιστημίου Πελοποννήσου	gioulip@uop.gr
Μέλη ΟΕΣ	Γεώργιος Φραγκούλης	Διδάκτορας Πανεπιστημίου Αθηνών	gfragoul@yahoo.gr
	Μαρία Ντελίκου	Ερευνήτρια IEA Research Institute in Greece	mntelik@ecd.uoa.gr
	Χριστίνα Πολυδωρίδη	Ερευνήτρια IEA Research Institute in Greece	christinpoly@ecd.uoa.gr
	Δημήτριος Μπουλαμάτσης	Στατιστικολόγος, συνεργάτης IEA Research Institute in Greece	dboulam@yahoo.gr
Ερευνητική Ομάδα 4 –ΠΚ			
Μέλη	Νικόλαος Ανδρεαδάκης	Επίκουρος Καθηγητής	nandrea@edc.uoc.gr

ΚΕΟ		Πανεπιστημίου Κρήτης	
	Νίκος Παναγιωτόπουλος	Καθηγητής Πανεπιστημίου Κρήτης	nikopan1@otenet.gr
	Ζαχαρίας Παληός	Επίκουρος Καθηγητής Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου	zpalios@eap.gr
Μέλη ΟΕΣ	Αλέξανδρος Πεδιαδίτης	Διδάκτορας Πανεπιστημίου Κρήτης	apediaditis@edc.uoc.gr
	Θεόδωρος Θάνος	Διδάκτορας Πανεπιστημίου Κρήτης	thanteo@otenet.gr

Κατά τη διάρκεια του έργου υπήρξε αντικατάσταση ερευνητών που συνταξιοδοτήθηκαν ή παραιτήθηκαν με άλλους ερευνητές.

Η σημερινή σύνθεση των Ερευνητικών Ομάδων έχει ως εξής:

	Όνοματεπώνυμο	Ιδιότητα	email
Ερευνητική Ομάδα 1 – ΕΚΠΑ 1			
Μέλη ΚΕΟ	Δημήτριος Ματθαίου, Υπεύθυνος ΕΟ	Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών	dmatth@primedu.uoa.gr
	Κωνσταντίνος Φασούλης	Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών	
	Αθανάσιος Γκότοβος	Καθηγητής Πανεπιστημίου Ιωαννίνων	agotovos@uoi.gr
	Κωνσταντίνος Αγγελάκος	Επίκουρος Καθηγητής Ιόνιου Πανεπιστημίου	kostasaggelakos2003@yahoo.gr

	Loucas Petronicolos	Associate Professor, Department of Educational Leadership and Policy, University of Wisconsin – Oshkosh	petronic@uwosh.edu
Μέλη ΟΕΣ	Ιωάννης Ρουσσάκης	Δρ Επιστημών Αγωγής με ειδίκευση στη Συγκριτική Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Πολιτική, Σύμβουλος του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Εκπαιδευτικός.	yiannis.roussakis@gmail.com
	Αντωνία Σαμαρά	Δρ. Επιστημών της Αγωγής με ειδίκευση Συγκριτική Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Πολιτική, Εκπαιδευτικός .	antoniasamara@hotmail.com
	Χαρίκλεια Ματθαίου	Ερευνήτρια, Εκπαιδευτικός	hamatthaiou@gmail.com
	Michael Tomlinson	Lecturer, University of Southampton	M.B.Tomlinson@soton.ac.uk
	Risto Rinne	Professor, University of Turku	rinne@utu.fi
	Hans-Georg Kotthoff	Professor, Pedagogische Fachhochschule Freiburg	hg.kotthoff@ph-freiburg.de
	Marie Duru-Bellat	Professeur de sociologie à Sciences Po Paris, chercheur à l'Observatoire sociologique du	marie.durubellat@sciencespo.fr

		changement (OSC-CNRS)	
Ερευνητική Ομάδα 2 – ΕΚΠΑ 2			
Μέλη ΚΕΟ	Μιχάλης Κασσωτάκης	Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών	mkassot@ppp.uoa.gr
	Αθανάσιος Βέρδης	Λέκτορας Πανεπιστημίου Αθηνών	verdis@ath.forthnet.gr
	Γεώργιος Παπακωνσταντίνου	Επίκουρος Καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών	gparako@ppp.uoa.gr
Μέλη ΟΕΣ	Δέσποινα Παπαγγελή - Βουλιούρη	Δρ Πανεπιστημίου Αθηνών, Σχολική Συμβουλος	despap@otenet.gr
	Νινα-Αικατερίνη Καλαβά-Μυλωνά	Εκπαιδευτικός - Ερευνήτρια	
	Ευλαμπία Γεωργιάδη	Μεταδιδακτορική ερευνήτρια, ΕΚΠΑ	panagisl@otenet.gr
Ερευνητική Ομάδα 3 – ΕΚΠΑ 3			
Μέλη ΚΕΟ	Γεωργία Κοντογιαννοπούλου- Πολυδωρίδη	Καθηγήτρια Πανεπιστημίου Αθηνών	gpolydor@ecd.uoa.gr
	Παναγιώτα Παπαδιαμαντάκη	Λέκτορας Πανεπιστημίου Πελοποννήσου	gioulip@uop.gr
Μέλη ΟΕΣ	Γεώργιος Φραγκούλης	Διδάκτορας Πανεπιστημίου Αθηνών	gfragoul@yahoo.gr
	Μαρία Ντελίκου	Ερευνήτρια IEA Research Institute in Greece	mntelik@ecd.uoa.gr

	Χριστίνα Πολυδωρίδη	Ερευνήτρια IEA Research Institute in Greece	christinpoly@ecd.uoa.gr
	Δημήτριος Μπουλαμάτσης	Στατιστικολόγος, συνεργάτης IEA Research Institute in Greece	dboulam@yahoo.gr
Ερευνητική Ομάδα 4 –ΠΚ			
Μέλη ΚΕΟ	Νίκος Παναγιωτόπουλος	Καθηγητής Πανεπιστημίου Κρήτης	nikopanl@otenet.gr
	Ζαχαρίας Παληός	Επίκουρος Καθηγητής Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου	zpalios@eap.gr
Μέλη ΟΕΣ	Ελένη Σιάνου - Κύργιου	Καθηγήτρια Κοινωνιολογίας της Εκπαίδευσης Πανεπιστημίου Ιωαννίνων	esianou@uoi.gr
	Θεόδωρος Θάνος	Διδάκτορας Πανεπιστημίου Κρήτης	thanteo@otenet.gr

γ. Προϋπολογισμός του Έργου

Ο γενικός αρχικός Προϋπολογισμός του Έργου ανεχόταν σε **512820,50** €. Μετά την αναμόρφωση που έγινε με εντολή της Διαχειριστικής Αρχής του ΕΣΠΑ / ΕΠΕΔΒΜ περιορίστηκε σε **461.538,46** €. Οι κατηγορίες δαπανών και η κατανομή παρουσιάζονται στον πιο κάτω Πίνακα:

α/α	ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΔΑΠΑΝΩΝ	ΕΚΤΙΜΩΜΕΝΗ ΠΟΣΟΤΗΤΑ	ΜΟΝΑΔΑ ΜΕΤΡΗΣΗΣ	ΕΚΤΙΜΩΜΕΝΟ ΚΟΣΤΟΣ	ΑΝΑΜΟΡΦΩΜΕΝΟ ΚΟΣΤΟΣ
------------	---------------------------	----------------------------	------------------------	--------------------------	----------------------------

1	ΜΕΛΗ ΚΥΡΙΑΣ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗΣ ΟΜΑΔΑΣ (ΚΕΟ)	105.65	Ανθρ/μήνες	193.950,00 €	223.250,00 €
2	ΜΕΛΗ ΕΞΩΤΕΡΙΚΗΣ ΟΜΑΔΑΣ ΣΥΝΕΡΓΑΤΩΝ(ΕΟΣ)	133.45	Ανθρ/μήνες	133.450,00 €	135.550,00 €
3	ΠΡΟΜΗΘΕΙΕΣ/ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ	100	%	161.420,50 €	102.738,46 €
4	ΛΟΠΑ ΕΞΟΔΑ	100	%	14.000,00 €	
ΣΥΝΟΛΟ				512.820,50 €	461.538,46 €
ΕΜΜΕΣΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ ΠΡΑΞΗΣ				87.179,50 €	

6. Υλοποίηση του Έργου

Το χρονοδιάγραμμα υλοποίησης του έργου παρουσιάζεται στο Παράρτημα 1. Με κίτρινο χρώμα παρουσιάζεται ο αρχικός προγραμματισμός και με πορτοκαλί ο συμπληρωματικός χρόνος που απαιτήθηκε για την εκτέλεση του έργου, λόγω των προβλημάτων που θα αναφερθούν στη συνέχεια.

Σε κάθε περίπτωση, όπως προέκυψε από τις συνεντεύξεις με τα μέλη των ερευνητικών ομάδων και από τα παραδοτέα των δράσεων, η υλοποίηση έγινε με βάση τον αρχικό σχεδιασμό. Σε αυτό συνέβαλε η σχετικά σταθερή σύνθεση των ερευνητικών ομάδων, ο μεγάλος βαθμός επιστημονικής εμπειρογνωμοσύνης που διέθεταν οι ερευνητές καθώς και η συνεπής προσπάθειά τους να υπερβούν τα προβλήματα που εμφανίστηκαν.

Προβλήματα κατά την υλοποίηση

Παρότι το έργο υλοποιήθηκε σύμφωνα με τον αρχικό σχεδιασμό, η υλοποίησή του, όπως προκύπτει από τα στοιχεία που δόθηκαν από τον Επιστημονικό Υπεύθυνο και τα μέλη των Ερευνητικών Ομάδων, αντιμετώπισε σημαντικά προβλήματα, πολλά από τα οποία αφορούσαν γενικότερα τα υλοποιούμενα Έργα ΘΑΛΗΣ, αφού συναρτούνταν με την εύρυθμη λειτουργία των Πανεπιστημίων και άλλα αφορούσαν συγκεκριμένες πτυχές του συγκεκριμένου έργου.

Συγκεκριμένα, ως προβλήματα υλοποίησης του έργου μπορούν να αναφερθούν τα εξής:

1. Η καθυστέρηση της έγκρισης και ένταξης του έργου είχε ως αποτέλεσμα κάποιοι ερευνητές να χάσουν το ενδιαφέρον τους ή κάποιοι άλλοι να συνταξιοδοτηθούν. Ευτυχώς για τη συνέχεια του έργου δόθηκε η δυνατότητα σε Ομότιμα Μέλη ΔΕΠ να συνεχίσουν να είναι επικεφαλής των Ερευνητικών Ομάδων. Τρεις από τους τέσσερις επικεφαλής, ο κ. Δ. Ματθαίου, η κα Γ. Κοντογιαννοπούλου Πολυδωρίδη και ο κ. Μ. Κασσωτάκης έχουν τα τελευταία χρόνια συνταξιοδοτηθεί. Με δεδομένο ότι πρόκειται αφενός για τον επιστημονικό υπεύθυνο, έμπειρο ερευνητή και επισπεύδοντα του έργου και αφετέρου για δύο ακόμα έμπειρους Έλληνες ερευνητές, είναι φανερό ότι η καθυστέρηση θα μπορούσε να έχει στοιχίσει την υλοποίηση του έργου, παρότι αυτό είχε εγκριθεί.

2. Η πολύμηνη απεργία Υπαλλήλων Πανεπιστημίων, από τον Αύγουστο έως τον Δεκέμβριο 2013, στέρησε την πρόσβαση στις γραμματείες για την συλλογή των απαραίτητων στοιχείων και καθυστέρησε την υλοποίηση των Δράσεων 1, 2, 3 και 8 κατά ένα έτος περίπου.
3. Υπήρξε άρνηση πολλών σχολείων που υλοποιούν του πρόγραμμα IB να δώσουν στοιχεία για το μαθητικό πληθυσμό τους ή να επιτρέψουν την επιτόπια έρευνα, με αποτέλεσμα να γίνει ιδιαίτερα δύσκολη η συλλογή στοιχείων για τη Δράση 10.
4. Η ίδια Δράση επηρεάστηκε από την άρνηση των παρόχων Foundation Courses να δώσουν στοιχεία για τους μαθητές τους και τα πανεπιστήμια που επιλέγουν. Για το λόγο αυτό, και με δεδομένο ότι δεν υπάρχουν άλλα ακριβή στοιχεία για τον αριθμό των φοιτητών που σπουδάζουν στο εξωτερικό, ιδιαίτερα σε χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, τα δεδομένα για τους φοιτητές που σπουδάζουν στο εξωτερικό χωρίς να δώσουν εξετάσεις ήταν σημαντικά περιορισμένα.
5. Υπήρξαν προβλήματα πρόσβασης στα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Αρχής, στο πλαίσιο της Δράσης 3. Απαιτήθηκε πολύμηνη επιτόπια έρευνα για τη συλλογή τους.
6. Σημαντική ήταν η δυσκολία ανεύρεσης στοιχείων των λιμναζόντων φοιτητών, αφού οι γραμματείες των Σχολών, επικαλούμενες το γεγονός ότι τα στοιχεία αυτά αποτελούν προσωπικά δεδομένα, αρνήθηκαν επανειλημμένα να δώσουν τις απαραίτητες πληροφορίες που ήταν απαραίτητες για τη διεξαγωγή συνεντεύξεων και focus groups.
7. Υπήρξε καθυστέρηση στην απορρόφηση πόρων, ιδιαίτερα πόρων που αφορούσαν ‘άλλες δαπάνες’ αλλά και σε αμοιβές, αφού (α) υπήρχαν καθυστερήσεις στην εκταμίευση της χρηματοδότησης και (β) επεβλήθη περιορισμός στην αμοιβή των συνταξιούχων, οι οποίοι δεν μπορούσαν πλέον να λάβουν το αρχικά προϋπολογισθέν ποσό αμοιβής τους.
8. Υπήρξε σημαντική δυστοκία στην εύρεση αναδόχων σε όλους τους διαγωνισμούς (ταχυδρομικών εξόδων, αναλωσίμων, ταξιδιών και εξοπλισμού), λόγω της οικονομικής κρίσης. Η δέσμευση σημαντικού ποσού στην εγγυητική επιστολή και η αβεβαιότητα για το χρόνο αποπληρωμής των δαπανών λόγω της γραφειοκρατίας και των καθυστερήσεων

στη χρηματοδότηση λειτούργησαν αποτρεπτικά για την ύπαρξη περισσότερων και πιθανώς συμφερότερων προσφορών.

9. Κατά την υλοποίηση άλλαξαν σε πολλές περιπτώσεις «οι κανόνες του παιχνιδιού» σε ό,τι αφορά τις προμήθειες, τις πληρωμές και τελικά τον προϋπολογισμό της Πράξης, με περικοπή δαπανών. Αυτό προκάλούσε αστάθεια στο περιβάλλον υλοποίησης και καθυστερήσεις στην πληρωμή των νομικών δεσμέυσεων.

Παρά τα προβλήματα το έργο υλοποιήθηκε σύμφωνα με το σχεδιασμό. Διαφοροποιήθηκαν όμως τα χρονοδιαγράμματα υλοποίησης των Δράσεων και υπήρξαν καθυστερήσεις.

7. Αξιολόγηση του Έργου

(με αναφορά στους στόχους κατά δράση και την μεθοδολογία υλοποίησης)

α. Αξιολόγηση Δράση 1 & Δράσης 2

Στην έκθεση για τις Δράσεις 1-2, γίνεται αρχικά αναφορά σε περιορισμούς που επηρέασαν τον τρόπο διεξαγωγής της έρευνας. Συγκεκριμένα, λόγω των αλλαγών στις εξετάσεις και λόγω περιορισμών που αφορούσαν στη χρήση προσωπικών δεδομένων, η εμπειρική έρευνα που προβλεπόταν στην αρχική πρόταση του ερευνητικού προγράμματος έγινε μέσω μεγαλύτερου από ό,τι προβλεπόταν αριθμού εμπειρικών ερευνών πεδίου. Η αλλαγή αυτή αιτιολογείται ικανοποιητικά στη σχετική έκθεση (βλ. σελ. 4-5). Στη σελίδα 13, αναφέρεται ότι το Υπουργείο παρέδωσε τα σχετικά αρχεία στους ερευνητές χωρίς τους κωδικούς, κάτι που δεν επέτρεψε τον συνδυασμό των αρχείων του Υπουργείου και αυτών της έρευνας πεδίου. Ο συγκεκριμένος περιορισμός θεωρείται σημαντικός αλλά οφείλεται εξ ολοκλήρου σε εξωτερικούς παράγοντες.

Έτσι, έγιναν 4 διακριτές έρευνες ως ακολούθως:

A. πιλοτική έρευνα σε ΑΕΙ και ΑΤΕΙ (νεοεισερχόμενοι φοιτητές 2012)

B. εμπειρική έρευνα σε μαθητές Λυκείων (υποψήφιοι στις εξετάσεις 2013, όταν δήλωσαν την υποψηφιότητα τους το Φεβρουάριο του 2013)

Γ. εμπειρική έρευνα σε μαθητές Λυκείων (υποψήφιοι στις εξετάσεις 2013, μετά τις εξετάσεις και όταν δήλωναν τις προτιμήσεις τους τον Ιούλιο του 2013)

Δ. εμπειρική έρευνα σε νεοεισαχθέντες φοιτητές σε ΑΕΙ και ΑΤΕΙ κατά την εγγραφή τους στο ίδρυμα το Σεπτέμβριο-Οκτώβριο του 2014

Στην έκθεση (σελ. 9) αναφέρεται ότι η τελευταία έρευνα δεν πραγματοποιήθηκε λόγω της έκρυθμης κατάστασης που επικρατούσε στα πανεπιστήμια της χώρας από τον Οκτώβριο μέχρι το Δεκέμβριο του 2014.

Τα αποτελέσματα της έρευνας αφορούν σε δύο χρονικά σημεία (Φεβρουάριος 2013, Ιούνιος 2013) αλλά παρουσιάζονται κυρίως τα αποτελέσματα της έρευνας πεδίου του Ιουνίου αφού τα

ευρήματα των δύο χρονικών σημείων δεν διέφεραν σημαντικά και η έρευνα του Ιουνίου ήταν πληρέστερη.

Στο πρώτο μέρος της έκθεσης, αιτιολογείται η επιλογή των στόχων της έρευνας με αναφορά στο πλαίσιο της χώρας και σε προηγούμενες ερευνητικές προσπάθειες και τα αποτελέσματά τους. Τονίζεται ότι πιθανόν κάποια δεδομένα στον τομέα της ζήτησης για την ανώτερη εκπαίδευση να έχουν έκτοτε διαφοροποιηθεί λόγω της νέας ιεράρχησης των επαγγελματιών στην αγορά εργασίας και αλλαγών στην κοινωνικο-οικονομική και πολιτιστική προέλευση των φοιτητών στις αντίστοιχες ειδικότητες της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Θεωρείται πολύ θετικό ότι η διαμόρφωση των στόχων της έρευνας έγινε αφού λήφθηκαν υπόψη τα δεδομένα της χώρας αλλά και το σχετικό θεωρητικό πλαίσιο (βλ. αναφορά στο έργο του Bourdieu, σελ. 21).

Ακολούθως, παρουσιάζεται ο πληθυσμός, το δείγμα και η δειγματοληψία. Η επιλογή των σχολείων έγινε με τυχαιοποιημένη δειγματοληψία με πιθανότητα επιλογής αναλογική του μεγέθους του κάθε σχολείου. Η διαδικασία της δειγματοληψίας επεξηγείται με λεπτομερείς αναφορές στα βήματα που ακολουθήθηκαν. Στο δεύτερο βήμα (σελ. 24), γίνεται αναφορά σε επιθυμητό δείγμα 1000 μαθητών χωρίς να αιτιολογείται ο αριθμός αυτός. Παρόλα αυτά, ο αριθμός κρίνεται ικανοποιητικός για τη διεξαγωγή στατιστικών αναλύσεων.

Στο επόμενο υποκεφάλαιο του πρώτου μέρους παρουσιάζεται η μεθοδολογία. Έγινε επιλογή απλών στατιστικών επεξεργασιών για λόγους που επεξηγούνται. Το ότι οι πολύπλοκες στατιστικές αναλύσεις δεν αξιοποιούνται αποτελεί περιορισμό τόσο σε σχέση με την εις βάθος ανάλυση των δεδομένων όσο και σε σχέση με τη μελλοντική αξιοποίηση των πορισμάτων στο διεθνή χώρο (π.χ. μέσω δημοσιεύσεων σε διεθνή ακαδημαϊκά περιοδικά). Στη μεθοδολογία, γίνεται σαφής και επαρκής σύνδεση των επιλογών των ερευνητών με το θεωρητικό πλαίσιο και συγκεκριμένα με τα τρία είδη κεφαλαίου όπως παρουσιάζονται από τον Bourdieu. Το ερωτηματολόγιο παρουσιάζεται στο Παράρτημα 1. Υπάρχει σαφής σύνδεση των ερωτήσεων με τους στόχους της έρευνας που αποτελεί θετικό στοιχείο για την ερευνητική προσπάθεια. Παρόλα αυτά, ορισμένα θέματα θα μπορούσαν να είχαν εξεταστεί με μεγαλύτερο αριθμό ερωτήσεων. Κάποιες ερωτήσεις θα μπορούσαν να βελτιωθούν (π.χ. η ερώτηση 19 δίνει περιορισμένο αριθμό

κριτηρίων για τις επιλογές τμημάτων ΑΕΙ και ΤΕΙ και δεν δίνει στους φοιτητές τη δυνατότητα να δηλώσουν άλλα κριτήρια).

Ως προς τις κύριες μεταβλητές της έρευνας, γίνεται επαρκής αιτιολόγηση των δεικτών που χρησιμοποιήθηκαν με αναφορά σε σχετικές έρευνες (π.χ. σελ. 32, για αναφορά στους δείκτες του πολιτισμικού κεφαλαίου των μαθητών). Ακολουθεί εκτενής συζήτηση της ιεράρχησης των τμημάτων ΑΕΙ/ΑΤΕΕ με βάση το κύρος. Συζητείται το ότι ο οικονομικός παράγοντας προσεγγίζεται μέσω της εγγύτητας του τόπου κατοικίας των φοιτητών με το Τμήμα επιλογής και δικαιολογείται η επιλογή της συγκεκριμένης μεταβλητής από σειρά μεταβλητών. Η αξιολόγηση του κύρους των ειδικοτήτων τόσο μέσω σχετικών δεδομένων όσο και μέσω της εμπλοκής εξειδικευμένων ερευνητών κρίνεται πολύ θετικά ως προς την εγκυρότητα της τελικής ιεράρχησης.

Στο υποκεφάλαιο 1.4.3, γίνεται συζήτηση της έννοιας του κοινωνικού κεφαλαίου με αναφορές στη βιβλιογραφία και επεξηγείται ο τρόπος με τον οποίο συγκροτήθηκε η σχετική μεταβλητή η οποία χρησιμοποιήθηκε στο ερωτηματολόγιο της έρευνας. Συγκεκριμένα, οι μαθητές κλήθηκαν να προσδιορίσουν αν και σε ποιο βαθμό άντλησαν συμβουλές από την οικογένεια τους, από το ευρύτερο οικογενειακό και φιλικό τους περιβάλλον, από τους καθηγητές του σχολείου κλπ.

Στο δεύτερο μέρος της έκθεσης, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα έρευνας υποψηφίων φοιτητών/φοιτητριών από ΓΕΛ. Η ανάλυση των στοιχείων επιτρέπει στους ερευνητές να καταλήξουν σε σημαντικά συμπεράσματα (π.χ. ως προς τη διατήρηση και την ισχύ του συστήματος παραπαιδείας). Ως θετικό στοιχείο, σημειώνεται η ένδειξη εγκυρότητας των αποτελεσμάτων που προκύπτει από τη σύγκριση της μέτρησης του Ιουνίου με τη μέτρηση του Φεβρουαρίου. Τα κριτήρια των υποψηφίων για την επιλογή τμήματος σπουδών παρουσιάζονται σταθερά στις δύο μετρήσεις. Σημειώνεται ότι τα πορίσματα συνάδουν με αυτά προηγούμενων ερευνών (π.χ. ως προς τη σημασία της οικογένειας ως πηγής κοινωνικού κεφαλαίου και επίδρασης στις επιλογές των φοιτητών). Προκύπτουν αρκετές στατιστικά σημαντικές συσχετίσεις που παρουσιάζουν την αναμενόμενη κατεύθυνση (π.χ. στατιστικά σημαντική σχέση μεταξύ αναμενόμενης επίδοσης στις εισαγωγικές εξετάσεις και επαγγέλματος μητέρας/πατέρα). Επίσης, επιβεβαιώνεται ο υποβαθμισμένος ρόλος των ΑΤΕΙ στον ελληνικό χώρο. Σημαντικό

εύρημα αποτελεί το ότι το ένα τρίτο περίπου των υποψηφίων δεν απευθύνεται στους εκπαιδευτικούς του επίσημου σχολείου για παροχή συμβουλών. Σημειώνεται επίσης ότι υπάρχει ισχυρή στατιστικά σημαντική σχέση ανάμεσα στην κοινωνική ένταξη των υποψηφίων (όπως εκφράζεται από το επάγγελμα του πατέρα και της μητέρας) και του κύρους του τμήματος πρώτης επιλογής. Ως προς το φύλο, φαίνεται ότι τα αγόρια είναι πιο πιθανόν να επιλέξουν επαγγέλματα υψηλού κύρους όπως τα πολυτεχνικά.

Στο τρίτο μέρος της έκθεσης παρουσιάζονται τα αποτελέσματα έρευνας υποψήφιων φοιτητών/φοιτητριών από ΕΠΑΛ. Τα στοιχεία αναδεικνύουν τη διαφορετική κοινωνικο-πολιτισμική σύνθεση του μαθητικού πληθυσμού των ΓΕΛ και των ΕΠΑΛ, καθώς στην περίπτωση των ΕΠΑΛ δεν παρέχεται εξωσχολική βοήθεια στους υποψηφίους. Οι υποψήφιοι αποδίδουν πολύ μεγάλη σημασία στην επαγγελματική αποκατάσταση αφού οι πρώτες προτιμήσεις των υποψηφίων των ΕΠΑΛ αφορούν σε τμήματα ΑΤΕΙ που προσφέρουν τις καλύτερες επαγγελματικές προοπτικές. Σημειώνεται ότι σε σχέση με κάποια πορίσματα παρατηρείται σημαντική διαφοροποίηση σε σύγκριση με την έρευνα του Φεβρουαρίου (π.χ. τα ποσοστά των φοιτητών που δηλώνουν ότι συμβουλευτήκαν την οικογένεια τους εμφανίζονται αυξημένα στην έρευνα του Ιουνίου). Η διαφοροποίηση αυτή δεν θεωρείται ένδειξη προβλήματος ως προς την αξιοπιστία των δεδομένων αφού, όπως σημειώνεται στην έκθεση, οι φοιτητές φυσιολογικά αναζητούν σε μεγαλύτερο βαθμό συμβουλές προ της συμπλήρωσης των οριστικών επιλογών τους τον Ιούνιο.

Στο τέταρτο μέρος της έκθεσης παρουσιάζονται τα κύρια συμπεράσματα όπως αυτά προκύπτουν από τα αποτελέσματα της έρευνας. Σημαντικό συμπέρασμα αποτελεί η διατήρηση της επίδρασης του οικογενειακού περιβάλλοντος στη διαμόρφωση των εκπαιδευτικών φιλοδοξιών και προσδοκιών των υποψήφιων φοιτητών/τριών. Τονίζεται η υψηλή συσχέτιση μεταξύ πραγματικής επίδοσης στο λύκειο με την επίδοση που οι υποψήφιοι εκτιμούν ότι πέτυχαν στις εισαγωγικές εξετάσεις, η οποία είναι πιο έντονη για υποψήφιους με γονείς υψηλού επαγγελματικού κύρους. Η επίδραση του οικογενειακού περιβάλλοντος αποτυπώνεται στις υψηλότερες επιδόσεις των υποψηφίων όταν αυτοί προέρχονται από τα πιο μορφωμένα στρώματα. Παράλληλα, οι υποψήφιοι των πιο μορφωμένων στρωμάτων χαρακτηρίζονται από υψηλότερες εκτιμήσεις και προσδοκίες για τις σπουδές τους, κάτι που συνδέεται με την επιθυμία

τους για ανώτατες σπουδές και την επιλογή τμημάτων υψηλότερου κύρους. Ως σημαντικό στοιχείο διαφοροποιημένου πολιτισμικού κεφαλαίου, παρουσιάζεται η αναζήτηση βοήθειας εκτός του πλαισίου της οικογένειας (π.χ. από τους/τις καθηγητές/τριες, είτε στο σχολείο, είτε στο φροντιστήριο). Τα συμπεράσματα παρουσιάζονται με τρόπο που επιτρέπει τη σύνδεσή τους με τους κύριους στόχους της έρευνας.

Σε συμπληρωματική έκθεση για τις Δράσεις 1-2, διερευνώνται τα πιο κάτω

- Ποσοστό υποψηφίων φοιτητών που πέτυχαν στις πρώτες πέντε επιλογές που δηλώθηκαν στο μηχανογραφικό τους δελτίο
- Τα είκοσι πρώτα Τμήματα που συγκέντρωσαν τις περισσότερες πρώτες, δεύτερες και τρίτες επιλογές των υποψηφίων, όπως συμπληρώθηκαν στο μηχανογραφικό τους δελτίο.
- Το ποσοστό επιτυχόντων ανά Νομό με βάση την ομαδοποίηση των Τμημάτων σε κατηγορίες κύρους
- Το ποσοστό επιτυχόντων ανά Περιφέρεια με βάση την ομαδοποίηση των Τμημάτων σε κατηγορίες κύρους
- Το ποσοστό επιτυχόντων ανά ομαδοποιημένες Περιφέρειες με βάση την ομαδοποίηση των Τμημάτων σε κατηγορίες κύρους
- Το ποσοστό των επιτυχόντων που δηλώνει ως πρώτη επιλογή Τμήμα που εδράζεται στην ίδια Περιφέρεια με το Λύκειο προέλευσης του και, αντίστοιχα, το ποσοστό των επιτυχόντων που δηλώνει ως πρώτη επιλογή Τμήμα που εδράζεται σε διαφορετική Περιφέρεια.

Οι ερευνητές κάνουν χρήση περιγραφικής ανάλυσης και τα αποτελέσματα παρουσιάζονται σε πίνακες. Γίνεται προσπάθεια ερμηνείας κάποιων αποτελεσμάτων (π.χ. σελ. 24 για μια προσπάθεια ερμηνείας του υψηλού ποσοστού εισακτέων σε τμήματα υψηλού κύρους σε «φτωχές» περιφέρειες). Υπάρχει ανάγκη για περαιτέρω διερεύνηση του θέματος, κάτι που σημειώνουν οι ερευνητές όπως φαίνεται πιο κάτω (σελ. 32)

«Ιδιαίτερα σημαντικά αποτελέσματα θα προσφέρει στο μέλλον η δυνατότητα διαχρονικής σύγκρισης και των επιλογών των φοιτητών στο μηχανογραφικό τους δελτίο, ώστε να σχηματιστεί μια πληρέστερη εικόνα για τη συγκρότηση των ακαδημαϊκών επιλογών των υποκειμένων σε μια περίοδο αυξανόμενης και βαθύτατης οικονομικής και κοινωνικής κρίσης».

β. Αξιολόγηση Δράσης 3

Η Δράση 3 ασχολείται με ένα πολύ σημαντικό θέμα, τη διερεύνηση των παραγόντων που συνδέονται με την αποτυχία εισαγωγής στην ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση και την πιθανή μελέτη των επιπτώσεων κατώτατου ορίου εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Μετά την εισαγωγή, παρουσιάζεται το θεωρητικό πλαίσιο της μελέτης στο οποίο εξετάζονται στοιχεία για τις οικονομικές ανισότητες στην Ελλάδα. Παρουσιάζεται συνοπτικά το θέμα της μέτρησης εκπαιδευτικών ανισοτήτων στο πλαίσιο της κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης, με αναφορά σε μεθοδολογικές πτυχές του.

Στο υποκεφάλαιο 3 (Ερευνητική Προσέγγιση), παρουσιάζεται το ερευνητικό ερώτημα και τα στάδια της έρευνας. Αναγνωρίζονται περιορισμοί που συνδέονται με τη χρήση δευτερογενούς ανάλυσης δεδομένων αλλά δεν γίνεται αναφορά σε περιορισμούς που συνδέονται με άλλες μεθόδους συλλογής δεδομένων. Σε σχέση με τη δειγματοληψία, δεν φαίνεται ο τρόπος με τον οποίο έγινε η επιλογή των 125 σχολείων αν και αναφέρεται ο λόγος για τον οποίο δεν υιοθετήθηκε συγκεκριμένη μέθοδος δειγματοληψίας. Ένα πολύ θετικό στοιχείο είναι το ότι εξετάζονται οι κατανομές του δείγματος και του πληθυσμού και περιγράφεται η διαδικασία που ακολουθήθηκε. Επίσης, γίνεται αναφορά σε θέματα ερευνητικής δεοντολογίας (κυρίως σε θέματα προστασίας προσωπικών δεδομένων, στα οποία αποδίδεται μεγάλη σημασία στο διεθνή χώρο). Ο ερευνητής καταλήγει σε τρεις επεξηγούσες μεταβλητές σε επίπεδο γεωγραφικής ευθύνης κάθε σχολείου.

Η χρήση παλινδρομικής (και όχι μόνο περιγραφικής) ανάλυσης αποτελεί θετικό στοιχείο της μελέτης. Υπάρχει λεπτομερής ανάλυση της μεθόδου που χρησιμοποιήθηκε με αναφορές σε σχετική βιβλιογραφία. Το ίδιο παρατηρείται και στο υποκεφάλαιο 4 (Εμπειρική Ανάλυση). Ο

ερευνητής καταλήγει σε πολύ σημαντικά πορίσματα όπως ο βαθμός επίδρασης του παράγοντα «σχολείο» στην πρόσβαση των υποψηφίων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Τρεις μεταβλητές σε επίπεδο γειτονιάς και σχολείου και τρεις σε επίπεδο μαθητή αποδεικνύονται στατιστικά σημαντικές ως επιδράσεις στο βαθμό πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Το τελικό μοντέλο παρουσιάζεται στη σελ. 34.

Ως προς την πιθανή μελέτη των επιπτώσεων κατώτατου ορίου εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, ο ερευνητής προχώρησε στη μοντελοποίηση του πώς ο υποψήφιος επιτυγχάνει βαθμό πάνω από την υποτιθέμενη βάση του 10. Όπως αναφέρεται στη σελ. 37, «το στατιστικό υπόβαθρο παραλείπεται». Θα μπορούσε να αιτιολογηθεί αυτή η παράλειψη ή να γίνει σύντομη αναφορά στο στατιστικό υπόβαθρο. Το σχετικό μοντέλο (μοντέλο 2) παρουσιάζεται στη σελίδα 38, χωρίς όμως να υπάρχει εκτενής περιγραφή του.

Στο υποκεφάλαιο 5, παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της ποσοτικής έρευνας σε σχέση με τα βασικά ερευνητικά ερωτήματα. Παρουσιάζονται οι γεωγραφικές περιοχές που συνδέονται με υψηλά και χαμηλά ποσοστά αποτυχίας. Στην ενότητα 5.2, γίνεται λεπτομερής περιγραφή και συζήτηση του ιεραρχικού μοντέλου που εξηγεί στατιστικά τη διακύμανση στους βαθμούς των υποψηφίων. Ένα σημαντικό συμπέρασμα αφορά στο ότι το ποσοστό των αλλοδαπών νοικοκυριών στη γειτονιά επιδρά σε πολύ μεγάλο βαθμό στην επίδοση των μαθητών.

Στο υποκεφάλαιο 6, αναλύονται τα πορίσματα που συνδέονται με την επίσκεψη στο νομό Ξάνθης, ο οποίος παρουσιάζει το μεγαλύτερο ποσοστό υποψηφίων με βαθμό πρόσβασης κάτω από 7,5. Η μη καταγραφή όσων ειπώθηκαν σε συνεντεύξεις με διεθνείς/εκπαιδευτικούς/γονείς αιτιολογείται, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι δεν αποτελεί σημαντικό περιορισμό αφού πιθανόν να χάθηκαν κάποια σημαντικά στοιχεία. Οι επισκέψεις σε δύο σχολεία του νομού Ξάνθης και τα σχετικά πορίσματα παρουσιάζονται πολύ περιληπτικά, με τον ερευνητή να αποφεύγει σαφείς τοποθετήσεις (βλ. σελ. 49: «...η «αλήθεια» στα εκπαιδευτικά πράγματα της Ξάνθης είναι ζήτημα ερμηνείας»). Για τη διαμόρφωση εκπαιδευτικής πολιτικής, απαιτείται μεγαλύτερη σαφήνεια σε αυτό το μέρος της μελέτης.

γ. Αξιολόγηση Δράσης 4

Στην εισαγωγή της έκθεσης, γίνεται αναφορά στη διεθνή βιβλιογραφία σε σχέση με τα οικονομικά της εκπαίδευσης και εξηγείται η σημασία που αποδίδεται στον κλάδο. Θεωρείται θετικό το ότι παρουσιάζονται σημαντικά ερωτήματα που απασχολούν τη διεθνή βιβλιογραφία όπως είναι η συμμετοχή του κράτους στη χρηματοδότηση της εκπαίδευσης, η χρήση κουπονιών κλπ. Αναφέρονται επίσης σημαντικοί περιορισμοί στη μελέτη του θέματος όπως είναι η δυσκολία στην εκτίμηση του κόστους. Επιπρόσθετα, αναφέρονται δύο σημαντικοί μεθοδολογικοί περιορισμοί που επηρεάζουν την έρευνα. Ο πρώτος αφορά στην ύπαρξη σχολείων που λειτουργούν ως φροντιστήρια με δίδακτρα πιθανόν μεγαλύτερα από αυτά των ιδιωτικών σχολείων. Ο δεύτερος προκύπτει από την παροχή άτυπων μορφών ενισχυτικής διδασκαλίας και υποστήριξης για την επιτυχία σε εισαγωγικές εξετάσεις (π.χ. μέσω εποχιακών ή περιστασιακών μαθημάτων – τα ιδιαίτερα μαθήματα), για τις οποίες δεν υπάρχουν στοιχεία. Γίνεται αναφορά σε τρόπο αντιμετώπισης των πιο πάνω περιορισμών, η αναγνώριση των οποίων αποτελεί θετικό στοιχείο για τη μελέτη.

Στη συνέχεια καταγράφονται οι πιο κάτω παράγοντες που προσδιορίζουν το κόστος της διαδικασίας πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

1. Η λειτουργία των φροντιστηρίων
2. Η ενισχυτική διδασκαλία στα σχολεία
3. Η δομή του Λυκείου και ο προσανατολισμός του στις εισαγωγικές εξετάσεις
4. Η διαδικασία των εξετάσεων και η συμμετοχή του Υπουργείου Παιδείας
5. Το κόστος εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση

Η δομή της έρευνας διαμορφώνεται με βάση τους πιο πάνω παράγοντες.

Στο πρώτο κεφάλαιο αναλύεται η λειτουργία των φροντιστηρίων και ο ρόλος τους στην εκπαιδευτική ενίσχυση των μαθητών. Για τη συλλογή στοιχείων, έγιναν συνεντεύξεις με τους προέδρους των Ενώσεων φροντιστών και καθηγητών φροντιστηρίων και έτυχαν επεξεργασίας

ποσοτικά στοιχεία (κυρίως δευτερογενή στοιχεία του Υπουργείου Παιδείας αλλά και των Ενώσεων των Φροντιστηρίων) για την ίδρυση και λειτουργία των φροντιστηρίων. Παρουσιάζεται ενδεικτικό πρόγραμμα προετοιμασίας φροντιστηρίων με βάση την τάξη και την κατεύθυνση (σελ. 16)., ακολουθούν στοιχεία για τη λειτουργία των φροντιστηρίων (όπως αριθμός καθηγητών που εργάζονται σε αυτά) και γίνονται εκτιμήσεις κόστους. Όπως αναφέρεται, η εκτίμηση δεν καλύπτει το πραγματικό κόστος των φροντιστηρίων, κάτι που γίνεται μέσω της εμπειρικής έρευνας αφού αυτή καλύπτει τα ιδιαίτερα μαθήματα, το κόστος ευκαιρίας και τις δαπάνες του κράτους.

Στη συνέχεια, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα έρευνας του Συλλόγου Φροντιστών Αθήνας και οι απόψεις του προέδρου της Ομοσπονδίας Εκπαιδευτικών Φροντιστών Ελλάδος (ΟΕΦΕ) όπως αποτυπώθηκαν σε σχετική συνέντευξη. Η συνέντευξη καλύπτει πολλές πτυχές του θέματος (όπως φαίνεται από την παράθεση πολλών σχετικών αποσπασμάτων) και επιτρέπει τη διαμόρφωση πλήρους εικόνας για τις απόψεις της ΟΕΦΕ. Επιπρόσθετα, έγινε συνέντευξη για το θέμα με την πρόεδρο και μέλος του διοικητικού συμβουλίου του Συλλόγου Εργαζομένων στα Φροντιστήρια Καθηγητών (ΣΕΦΚ). Οι συγκεκριμένες συνεντεύξεις αναδεικνύουν πολλές και ενδιαφέρουσες πτυχές του θέματος παρόλο που δεν είναι πάντα εμφανής η σύνδεση των ερωτημάτων με τους στόχους της έρευνας.

Στο δεύτερο κεφάλαιο αναλύεται η δομή του λυκείου και των αλλαγών στο αναλυτικό πρόγραμμα, με αναφορά στις οικονομικές και εργασιακές επιπτώσεις αυτών των αλλαγών στο κόστος. Γίνεται μια χρήσιμη ιστορική αναδρομή για το θέμα των εισαγωγικών εξετάσεων όπου περιγράφονται τα έξι διαφορετικά μοντέλα πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ακολουθεί η συζήτηση του θέματος των προσλήψεων εκπαιδευτικού προσωπικού. Οι αλλαγές στο θεσμικό πλαίσιο συνδέονται με την αύξηση οργανικών θέσεων που είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση του κόστους. Υπάρχει λεπτομερής ανάλυση ανά ειδικότητα, κάτι που είναι πολύ σημαντικό για τη διερεύνηση του θέματος. Επίσης καταγράφονται επιπρόσθετοι παράγοντες που επηρεάζουν το κόστος όπως η λειτουργία βιβλιοθήκης και εργαστηρίων. Ο ερευνητής καταλήγει στο τεκμηριωμένο συμπέρασμα ότι ο νέος προσανατολισμός του Ενιαίου Λυκείου οδήγησε σε σημαντική αύξηση του κόστους.

Στο τρίτο κεφάλαιο αναλύεται η συμβολή του κράτους στις διαδικασίες εισαγωγής και συγκεκριμένα στο κόστος των εξετάσεων. Η ανάλυση δαπανών είναι λεπτομερής και καλύπτει όλες τις κατηγορίες δαπανών στον προϋπολογισμό για τα έτη 2013 και 2014. Ο συγκεντρωτισμός του συστήματος συνδέεται με την εξοικονόμηση πόρων. Τέλος, γίνεται αναφορά σε εναλλακτικό μοντέλο εισαγωγικών με καλύτερες (για το κράτος) προοπτικές εξοικονόμησης ενώ σημειώνονται οι πιθανές αρνητικές συνέπειες από την υιοθέτησή του.

Στο τέταρτο κεφάλαιο αναλύονται τα αποτελέσματα της εμπειρικής έρευνας που πραγματοποιήθηκε σε πρωτοετείς φοιτητές των Πανεπιστημίων των τριών κατευθύνσεων πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Μετά την αναφορά του ερευνητικού στόχου, παρουσιάζεται η μεθοδολογία της έρευνας. Τονίζεται ότι προηγούμενες έρευνες στο θέμα είναι περιορισμένες, κάτι που καθιστά τη συγκεκριμένη έρευνα ιδιαίτερα σημαντική. Η συλλογή πραγματικών πρωτογενών στοιχείων μέσω έρευνας επισκόπησης πρέπει να θεωρηθεί ως πολύ θετικό στοιχείο αφού επιτρέπει τη διαμόρφωση μιας ακριβούς εικόνας για το θέμα. Το ερωτηματολόγιο που παρουσιάζεται στο παράρτημα περιέχει ερωτήσεις που συνάδουν με τους σκοπούς της έρευνας και καλύπτει τα πιο κάτω

- τις εκπαιδευτικές επιλογές των υποψηφίων
- την τελική επιτυχία ή «αποτυχία τους» (αποτυχία στην πρώτη τους επιλογή)
- το κοινωνικοοικονομικό επίπεδο της οικογένειας
- τη διαδρομή της προετοιμασίας τους
- το κόστος της κάθε διαδρομής
- το κόστος της φοίτησής τους στο τμήμα που έχουν επιτύχει
- τις απόψεις τους σχετικά με την επιτυχία τους
- τις απόψεις τους για το σύστημα των εισαγωγικών εξετάσεων

Το δείγμα της έρευνας είναι πολύ ικανοποιητικό (καλύπτει 18% του πληθυσμού). Από τα 2700 ερωτηματολόγια που διανεμήθηκαν, αξιοποιήθηκαν 2235. Δεν γίνεται αναφορά στον αριθμό που συμπληρώθηκε και στο λόγο για τον οποίο κάποια ερωτηματολόγια δεν αξιοποιήθηκαν. Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων γίνεται με πίνακες και γραφικές παραστάσεις. Εξάγονται

σημαντικά συμπεράσματα που συνδέονται με τις υπόλοιπες δράσεις (π.χ. η σημασία του επιπέδου εκπαίδευσης της μητέρας για την επιτυχία των παιδιών). Το εισόδημα των γονέων φαίνεται να επιδρά σημαντικά στην εισαγωγή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Γίνεται εκτίμηση του μηνιαίου κόστους για μαθητές που έκαναν μόνο φροντιστήριο, για μαθητές που έκαναν μόνο ιδιαίτερα μαθήματα και για μαθητές που έκαναν και τα δύο. Επίσης υπολογίζεται η μέση συνολική δαπάνη προετοιμασίας για τις εισαγωγικές εξετάσεις ανά υποψήφιο.

Επίσης, γίνεται σύγκριση των δαπανών οικογενειών που στέλνουν τα παιδιά τους σε ιδιωτικά και δημόσια σχολεία. Παρουσιάζονται σχετικά στοιχεία και διαπιστώνεται η διαφορά στην οικονομική επένδυση που αφορά στα δύο είδη εκπαίδευσης. Ο θεσμός των φροντιστηρίων αξιολογείται θετικά από τους ίδιους τους φοιτητές που απαξιώνουν τη σημασία της εκπαιδευτικής διαδικασίας και των γνώσεων που απέκτησαν εντός του σχολικού πλαισίου. Τέλος, υπολογίζεται το κόστος διαβίωσης των φοιτητών στην πόλη που σπουδάζουν, κάτι που επιτρέπει τον υπολογισμό της συνολικής δαπάνης για σπουδές στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Στα συμπεράσματα, ο ερευνητής παρουσιάζει συνοπτικά τα κύρια συμπεράσματα της έρευνας και αναδεικνύει τα πιο σημαντικά πορίσματα που προέκυψαν από την ανάλυση των στοιχείων.

δ. Αξιολόγηση Δράσης 5

Τα παραδοτέα του πακέτου της Δράσης 5 αποτελούνται από δύο μέρη. Το πρώτο μέρος είναι η ιστορική συγκριτική μελέτη των πολιτικών αντιμετώπισης της ζήτησης και αποτελείται συνολικά από 43 σελίδες. Στο μέρος αυτό εντοπίζονται και περιγράφονται με μεγάλη λεπτομέρεια και σαφήνεια οι θέσεις/ προτάσεις/ επιχειρήματα των διαφόρων πολιτικών, κοινωνικών, οικονομικών και εκπαιδευτικών φορέων που δραστηριοποιήθηκαν κατά καιρούς στις διάφορες ελληνικές μεταρρυθμιστικές προσπάθειες για αλλαγή του τρόπου πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Το δεύτερο μέρος αποτελείται από το αρχειακό υλικό, τις πρωτογενείς πηγές όπως εισηγητικές εκθέσεις, νομοσχέδια, νόμοι, διατάγματα, επίσημες θέσεις εκπαιδευτικών οργανώσεων, δημοσιεύματα στον τύπο, κ.λπ., που προέκυψαν από την ιστορική έρευνα της ερευνητικής ομάδας και που αποτέλεσαν σε μεγάλο βαθμό τα δεδομένα/ στοιχεία/ πληροφορίες στα οποία στηρίχθηκε η συγγραφή του πρώτου μέρους της δράσης αυτής.

Θεωρούμε πολύ θετικό το γεγονός ότι για την συγγραφή της ιστορικής συγκριτικής μελέτης για την πρόσβαση η ερευνητική ομάδα στηρίχθηκε και σε δευτερογενείς πηγές με αξιοποίηση της σχετικής βιβλιογραφίας και αρθρογραφίας. Η συλλογή και ταξινόμηση του αρχειακού υλικού αποτελούν σημαντική συνεισφορά στην καλύτερη κατανόηση του υπό μελέτη θέματος και ευρύτερα της ελληνικής κοινωνίας όχι απλά επειδή εντοπίζει τους πρωταγωνιστές της εκπαιδευτικής πολιτικής στην Ελλάδα και ενισχύει την ιστορική αυτογνωσία τους, δηλαδή όπως αναφέρεται στο περίγραμμα του Προγράμματος Θαλής (σελ. 11). Αποτελεί, επίσης, έργο σημαντικής επιστημονικής υποδομής το οποίο διευκολύνει μελλοντικές ερευνητικές δραστηριότητες γύρω από το ζήτημα της πρόσβασης (π.χ. μειώνοντας το κόστος μελλοντικών ερευνών σε μια εποχή που δεν υπάρχουν εθνικοί πόροι για έρευνα) και συμβάλλει στην (αν)οικοδόμηση της συλλογικής μνήμης της ελληνικής κοινωνίας.

Ειδικότερα, στο πλαίσιο του πρώτου μέρους της δράσης αυτής (ιστορική συγκριτική μελέτη των πολιτικών αντιμετώπισης της ζήτησης) παρουσιάζεται μια ενδιαφέρουσα και θεωρητικά τεκμηριωμένη περιοδολόγηση των διαφόρων πολιτικών πρόσβασης που έχουν κατά καιρούς υιοθετηθεί και εφαρμοστεί στην Ελλάδα, των λόγων που κατά τους εισηγητές υπαγόρευσαν την εισαγωγή τους και του δημόσιου (δια)λόγου που αναπτύχθηκε πριν, κατά και μετά τη θεσμοθέτηση των πολιτικών από την πλευρά των εκπαιδευτικών αρχών και φορέων, όπως το Υπουργείο Παιδείας, τα πανεπιστήμια, οι συνδικαλιστικές ενώσεις των εκπαιδευτικών, γονείς, παραγωγικές τάξεις και σημαντικοί διαμορφωτές της κοινής γνώμης. Η περιοδολόγηση αυτή οικοδομείται στη βάση της λογικής των σημαντικότερων μεταρρυθμιστικών προσπαθειών της ελληνικής εκπαίδευσης μετά το Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, με έμφαση στην περίοδο της Μεταπολίτευσης, και ως εκ τούτου, αποτελείται από τέσσερις φάσεις – επεισόδια:

- Από την Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση του 1964 έως και την Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση του 1976: Περίοδος της αποτύπωσης της σταδιακής διαμόρφωσης “κοινών τόπων” για την πρόσβαση στην ανώτατη εκπαίδευση (σελ. 2-13).
- Από την επιλογή και σταθεροποίηση του συστήματος πρόσβασης στην απόπειρα αλλαγής του: Περίοδος 1982-1997 (σελ. 13-18).

- Η απόπειρα αλλαγής του συστήματος πρόσβασης επί υπουργείας Γ. Αρσένη: Σύνδρομα εμμονής και καθήλωσης (σελ. 18-28).
- Από την επικέντρωση του δημόσιου διαλόγου για την πρόσβαση στον αριθμό των εξεταζόμενων μαθημάτων στη θεσμική επικύρωση της: Περίοδος 2000-2013 (σελ. 28-36).

Στο πλαίσιο της παραπάνω περιοδολόγησης, πρώτον, εντοπίζονται και περιγράφονται πάντοτε με αναφορά σε σχετικές πρωτογενείς πηγές οι ιστορικές θέσεις, προτάσεις και επιχειρήματα των διαφόρων πολιτικών, κοινωνικών, οικονομικών και εκπαιδευτικών φορέων που ενεπλάκησαν στις προσπάθειες για αλλαγή του τρόπου πρόσβασης στα πανεπιστήμια. Δεύτερον, αναδεικνύεται με τρόπο πειστικό πως οι θέσεις και τα επιχειρήματα της πρώτης περιόδου (της περιόδου ανάμεσα στην Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση του 1964 και την Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση του 1976) θα αναδειχθούν σταδιακά σε “κοινούς τόπους” του δημόσιου (δια)λόγου σε μεταγενέστερες περιόδους καθώς επίσης και σε κυρίαρχες εμμονές σε συγκεκριμένους τρόπους θεώρησης του όλου προβλήματος και σε συγκεκριμένες (αποτυχημένες) λύσεις. Με άλλα λόγια, υποστηρίζεται η θέση ότι συγκεκριμένες ιστορικές θέσεις και προτάσεις οι οποίες έχουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά καθώς επίσης και η κουλτούρα επιχειρηματολογίας που περιέβαλε τους σχετικούς διαλόγους, θα αποτελέσουν σημαντικά εμπόδια στην υποβολή και υλοποίηση συγκροτημένων εναλλακτικών – καινοτομικών προσεγγίσεων του προβλήματος, στηριγμένες, για παράδειγμα, στην αξιοποίηση της σχετικής επιστημονικής έρευνας και γνώσης. Πιο συγκεκριμένα, στο πλαίσιο της ιστορικής της έρευνας η ερευνητική ομάδα καταλήγει σε μια σειρά σημαντικών ερευνητικών συμπερασμάτων (σελ. 36-37):

(α). Το ζήτημα της πρόσβασης αντιμετωπίζεται από τους πολιτικούς φορείς (κυβερνήσεις, κόμματα εξουσίας) στο δημόσιο λόγο τους ως όχημα αποφυγής της συζήτησης για τα ουσιώδη ζητήματα της εκπαιδευτικής πολιτικής, γι’ αυτό το διαχειρίζονται ανάλογα με τις συγκυριακές πολιτικές ή εκλογικές σκοπιμότητες.

(β). Η παραπάνω πολιτική διαχείριση του ζητήματος οδηγεί συνειδητά στην πολιτική επιλογή ο δημόσιος διάλογος γύρω από το ζήτημα της πρόσβασης να ενορχηστρώνεται με τέτοιο τρόπο

ώστε να καθηλώνεται γύρω από επουσιώδη ζητήματα (π.χ. τον αριθμό των εξεταζόμενων μαθημάτων) ενώ άλλες σημαντικές πτυχές της εκπαιδευτικής και εξεταστικής διαδικασίας αντιμετωπίζονται με επιδερμικό και συνθηματικό τρόπο.

(γ). Στην ενορχηστρωμένη αυτή μορφή δημόσιου διαλόγου εμπλέκονται με άμεσο τρόπο τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και ο ημερήσιος τύπος επικεντρώνοντας τη δημόσια συζήτηση στην ανάγκη αλλαγών κυρίως σε τεχνικά και όχι ουσιαστικά στοιχεία του συστήματος πρόσβασης.

(δ). Στο πλαίσιο αυτού του τεχνηέντως διαμορφωμένου πλαισίου συζήτησης για το ζήτημα της πρόσβασης παγιδεύονται συνδικαλιστικοί/εκπαιδευτικοί φορείς οι οποίοι παρότι διακηρύσσουν ότι θέτουν σε προτεραιότητα ουσιαστικές αλλαγές στη δομή και το περιεχόμενο της εκπαίδευσης, στην πράξη ο λόγος τους παραμένει κι αυτός εγκλωβισμένος σε τεχνικά ζητήματα του συστήματος πρόσβασης.

Θεωρούμε ότι τόσο η παραπάνω αλληλουχία αλληλοσχετιζομένων τελικών συμπερασμάτων, όσο και η περιοδολόγηση των πολιτικών πρόσβασης στην οποία στηρίχθηκε η εξαγωγή των πορισμάτων αυτών, αποτελούν σημαντική συνεισφορά στη βαθύτερη κατανόηση του υπό διερεύνηση ζητήματος της πρόσβασης στα ΑΕΙ και ΤΕΙ, παρέχοντας ταυτόχρονα χρήσιμα μαθήματα που αφορούν στο ζήτημα της διαχείρισης των μελλοντικών μεταρρυθμιστικών προσπαθειών του συστήματος πρόσβασης. Κατά την εκτίμησή μας, αυτό που επέτρεψε την συγκρότηση της περιοδολόγησης και τη συνεπακόλουθη εξαγωγή μιας σειράς από σημαντικά ερευνητικά συμπεράσματα είναι η επιλογή της ιστορικοσυγκριτικής ως μεθόδου προσέγγισης του υπο εξέταση ζητήματος. Η ιστορική συγκριτική μέθοδος, σε συνδυασμό με την ανάλυση του αρχειακού υλικού με τη χρήση των τεχνικών της κριτικής ανάλυσης λόγου και της ανάλυσης περιεχομένου, επέτρεψαν στην ερευνητική ομάδα που ανέλαβε την υλοποίηση της Δράσης 6 να εντοπίσει, πρώτον, τις ομοιότητες και τις διαφορές ανάμεσα στους τόπους του δημόσιου (δια)λόγου σε διαφορετικές περιόδους και, δεύτερον, τις ασάφειες, την αποσπασματικότητα, την αντιφατικότητα και το μη ρεαλισμό που χαρακτηρίζουν τις προτάσεις και την επιχειρηματολογία του δημόσιου (δια)λόγου τόσο στη σημερινή συγκυρία, όσο και στο ιστορικό πλαίσιο συγκρότησής τους. Κρίνουμε ότι η συγκριτική πτυχή της ιστορικοσυγκριτικής μεθόδου που επιλέχθηκε για την υλοποίηση των στόχων της δράσης θα μπορούσε να διευρυνθεί περαιτέρω

ούτως ώστε η ανάλυση της σχέσης των πολιτικών πρόσβασης και του σχετικού δημόσιου λόγου με το ευρύτερο πολιτικό και εκπαιδευτικό συγκείμενο της κάθε περιόδου να περιλαμβάνει την ανάλυση (παρόμοιων) δημόσιων συζητήσεων που έγιναν σε πολλές άλλες χώρες της Ευρώπης τις ίδιες ή διαφορετικές περιόδους. Μια τέτοια συγκριτική σπουδή θα αναδείκνυε κατά την άποψή μας ακόμη πιο αποτελεσματικά και με μεγαλύτερη πειστικότητα τις αντιφάσεις και την αποσπασματικότητα των προταθεισών πολιτικών. Με άλλα λόγια, θα καταδείκνυε ότι τα χαρακτηριστικά αυτά του δημόσιου (δια)λόγου τείνουν να πηγάζουν από τον άκριτο δανεισμό ξένων προτάσεων/ πολιτικών και από τη συνεπακόλουθη αυτοχθονοποίηση και υβριδοποίηση τους στο ελληνικό συγκείμενο.

ε. Αξιολόγηση Δράσης 6

Η Δράση 6 ασχολείται με ένα πολύ σημαντικό θέμα, τη μελέτη των πολιτικών αναδιάρθρωσης της πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ειδικότερα, η δράση αποβλέπει στον εντοπισμό και την αξιολόγηση, πρώτον, πολιτικών που έχουν κατά καιρούς προταθεί χωρίς να δοκιμαστούν και, δεύτερον, πολιτικών που δοκιμάστηκαν χωρίς τα αποτελέσματά τους να έχουν δεόντως αποτιμηθεί. Στην πρώτη κατηγορία – δηλ. προτάσεις για αλλαγές στο ισχύον σύστημα πρόσβασης, οι οποίες έχουν μεν δημόσια προταθεί και συζητηθεί, αλλά δεν έχουν θεσμοθετηθεί – ανήκουν οι πολιτικές της ανοικτής ή ελεύθερης πρόσβασης μετά την απόκτηση του απολυτηρίου του Λυκείου, η καθιέρωση εισαγωγικού έτους στα πανεπιστήμια ή πρόσθετου προπαρασκευαστικού έτους μετά το λύκειο, η πρόσβαση χωρίς εισιτήριες εξετάσεις αλλά με μοριοδότηση της ακαδημαϊκής και επαγγελματικής εμπειρίας ή/και κλήρωση και, τέλος, η πολιτική των διπλών εξετάσεων και της επαναλαμβανόμενης εξέτασης. Στη δεύτερη κατηγορία – δηλ. προτάσεις που δοκιμάστηκαν χωρίς τα αποτελέσματά τους να έχουν αποτιμηθεί με τρόπο συστηματικό – ανήκουν η πολιτική της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης (Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο), το Πρόγραμμα Σπουδών Επιλογής (ΠΣΕ), η πολιτική του συνυπολογισμού των επιδόσεων στην Α΄ και Β΄ Λυκείου στον βαθμό πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και η Τράπεζα Θεμάτων.

Η παραδοθείσα μελέτη (σύνολο σελίδων 83) ακολουθεί μια πρωτότυπη θεωρητική προσέγγιση η οποία επιτρέπει στην ερευνητική ομάδα της συγκεκριμένης δράσης να μελετήσει σφαιρικά και σε βάθος το υπό διερεύνηση ζήτημα, με ιδιαίτερη έμφαση να αποδίδεται στην προσεκτική αποτύπωση, αποτίμηση και αξιοποίηση του ευρύτερου εκπαιδευτικού και κοινωνικοπολιτικού συγκειμένου των κατα καιρούς προτεινόμενων προτάσεων για αλλαγή. Πιο συγκεκριμένα, οι διάφορες μεταρρυθμιστικές προτάσεις προσεγγίζονται και παρουσιάζονται με βάση ένα ενιαίο εννοιολογικό σχήμα που περιλαμβάνει έξι άξονες ανάλυσης:

- περιγραφή της πρότασης,
- λογική της πρότασης,
- εισηγητές της πρότασης και πολιτική συγκυρία για τη διατύπωσή της,
- υποδοχή της πρότασης και αντιπαράθεση γύρω από αυτή (επιχειρηματολογία υπέρ και κατά),
- τύχη της πρότασης, και
- κριτική ανάλυση της πρότασης με συχνές αναφορές και επιστημονική τεκμηρίωση σε άλλες έρευνες τόσο ελληνικές, όσο διεθνείς (βλ. σελ. 11).

Παράλληλα, το θεωρητικό-εννοιολογικό αυτό πλαίσιο ανάλυσης επιτρέπει στην ερευνητική ομάδα να εντοπίσει και να διασαφηνίσει μία από τις βασικές πτυχές της αποτυχίας των μεταρρυθμιστικών προσπαθειών για αλλαγή του υφιστάμενου συστήματος πρόσβασης. Στη μελέτη υποστηρίζεται η θέση ότι “η υιοθέτηση εκ μέρους της πολιτείας και η θεσμοθέτηση μιας συγκεκριμένης πρότασης για τη ρύθμιση της πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση δεν σχετίζεται πάντοτε – και στην ελληνική εκπαίδευση σπάνια σχετίζεται – με τη συστηματική της αξιολόγηση και με την ποιότητα ορθολογικής διαχείρισης ενός εκπαιδευτικού προβλήματος που αυτή εμπεριέχει. Άλλα κριτήρια, εν πολλοίς πολιτικού χαρακτήρα, μεσολαβούν και δίνουν είτε στο ισχύον καθεστώς πραγμάτων είτε σε κάποια άλλη επιλογή προτεραιότητα.” Στο διάλογο που διεξάγεται κάθε φορά ύστερα από μια πρωτοβουλία της πολιτείας να αλλάξει το σύστημα πρόσβασης, “δίνουν το ‘παρόν’ δεκάδες φορείς, ομάδες και μεμονωμένα άτομα που καταθέτουν τις δικές τους προτάσεις ή ασκούν κριτική στις προτάσεις των άλλων, όχι μόνο και ίσως όχι

τόσο για να καταλήξουν σε μια κοινή συνισταμένη, όσο για να ακονίσουν μέσω της κατάθεσης προτάσεων που είναι γνωστό ότι δεν πρόκειται να έχουν καμία τύχη εφαρμογής, το πολιτικό, συνδικαλιστικό ή ακαδημαϊκό τους προφίλ του φορέα της πρότασης.” Συνεπώς, όπως υποστηρίζει η ερευνητική ομάδα, τα αποτελέσματα των διαλόγων που συνοδεύουν τις διάφορες προτάσεις είναι σε τελική ανάλυση η αναπαραγωγή των πάγιων χαρακτηριστικών του ισχύοντος συστήματος πρόσβασης: “η αποδυνάμωση του μορφωτικού ρόλου του Λυκείου, η συντήρηση της λεγόμενης ‘παραπαιδείας’ και η ασυμβατότητα ανάμεσα στα ζητούμενα για τις σπουδές σε ένα πανεπιστήμιο (γνώσεις, κριτική σκέψη, δημιουργική και ερευνητική σκέψη) και στα προσόντα που μετρά το σύστημα πρόσβασης που ισχύει διαχρονικά: την απομνημονευτική ικανότητα και την ικανότητα επίλυσης προβλημάτων που μοιάζουν με αυτά στα οποία οι μαθητές έχουν ασκηθεί στο φροντιστήριο” (βλ. σελ. 8-9).

Κατά την απόψή μας, αυτή η θέση (position), επιχείρημα (argument) ή θεωρία (mini-theory) αποτελεί σημαντική συνεισφορά τόσο στην ελληνική, όσο και τη διεθνή βιβλιογραφία για ζητήματα πρόσβασης στην ανώτατη εκπαίδευση, υλοποιώντας έτσι σε μεγάλο βαθμό τους διατυπωμένους στόχους της συγκεκριμένης δράσης του Προγράμματος. Κατ’ επέκταση, θεωρούμε πολύ θετικό το ότι για να καταλήξει σ’ αυτή τη θέση η ερευνητική ομάδα στηρίχθηκε τόσο σε δευτερογενείς πηγές με αξιοποίηση της σχετικής βιβλιογραφίας και αρθρογραφίας, όσο και σε πρωτογενές υλικό το οποίο συνέλεξε από κυβερνητικούς φορείς, τον ημερήσιο, έντυπο και ηλεκτρονικό τύπο, ιστοσελίδες διαφόρων συνδικαλιστικών και πολιτικών θεσμών και οργανισμών, κ.λπ. και ανέλυσε με τη βοήθεια των τεχνικών της ανάλυσης λόγου και περιεχομένου, υπό το πρίσμα του παραπάνω εννοιολογικού πλαισίου.

ς. Αξιολόγηση Δράσης 7

Το πακέτο παραδοτέων της Δράσης 7 αποτελείται από πέντε μελέτες. Η πρώτη μελέτη με τίτλο “Finnish experiences regarding access to higher education and changing higher education policies” αποτελείται από 42 σελίδες και εστιάζεται στο σύστημα πρόσβασης της Φιλανδίας. Η δεύτερη με τίτλο “Access to higher education: the French case” (σελ. 48) εστιάζεται στο Γαλλικό σύστημα πρόσβασης, ενώ η τρίτη και η τέταρτη μελέτη στα αντίστοιχα συστήματα της

Αγγλίας και της Γερμανίας. Η τρίτη μελέτη έχει τίτλο “Study of international experience regarding issues of access to higher education: the German case” και αποτελείται από 31 σελίδες. Η τέταρτη μελέτη τιτλοφορείται “Access to higher education in England – a report on the social, educational and institutional dimensions of demand for and supply of higher education in England” και αποτελείται από 34 σελίδες. Τέλος, η πέμπτη μελέτη με τίτλο “International trends in higher education access and attainment and in opportunities for graduates” (σελ. 43) έχει συνθετικό χαρακτήρα καθώς επιχειρεί να αποσαφηνίσει ευρύτερες τάσεις, τόσο ευρωπαϊκές όσο και διεθνείς, που αφορούν στο ζήτημα της πρόσβασης.

Σύμφωνα με τους επιμέρους στόχους της συγκεκριμένης δράσης (βλ. σελ. 12 στο κείμενο της περιγραφής του Προγράμματος Θαλής), η εν λόγω δράση αποσκοπεί στο να μελετήσει συστήματα πρόσβασης στην ανώτατη εκπαίδευση σε επιλεγμένες χώρες με σκοπό, πρώτον, την καλύτερη κατανόηση της σχέσης του εθνικού συστήματος πρόσβασης με το ευρύτερο εθνικό συγκείμενο και, δεύτερον, τη διερεύνηση της δυνατότητας και των προϋποθέσεων υπό τις οποίες μπορεί να αξιοποιηθεί στην ελληνική πραγματικότητα η διεθνής εμπειρία. Ειδικότερα – και πάντοτε σύμφωνα με τους στόχους του Προγράμματος – στη συγκεκριμένη δράση η μελέτη της διεθνούς εμπειρίας προσανατολίζεται σε δύο κυρίως κατευθύνσεις:

(α) Στην αποτύπωση και ανάλυση για κάθε χώρα της λογικής του συστήματος πρόσβασης, των βασικών παραδοχών και τεχνικών του διαστάσεων, των παραγόντων που το επηρεάζουν και διαμορφώνουν τη μεταρρυθμιστική του δυναμική, προκειμένου αφενός να αναδειχθούν οι σχέσεις αλληλεξάρτησης κοινωνικού συγκειμένου και συστήματος πρόσβασης και αφετέρου να αντιδιασταλούν οι σχέσεις αυτές σε εκείνες που εμφανίζονται να έχουν γενική ισχύ και σε εκείνες που προσιδιάζουν σε συγκεκριμένο εθνικό πλαίσιο.

(β) Στη μελέτη του τρόπου χρησιμοποίησης της διεθνούς εμπειρίας σε επίπεδο εκπαιδευτικού λόγου (συγκριτικό επιχείρημα) στην Ελλάδα για την υποστήριξη και νομιμοποίηση των πολιτικών πρόσβασης που έχουν κατά καιρούς προταθεί ή και εφαρμοστεί. Η μελέτη αυτή κρίνεται απολύτως αναγκαία δεδομένου ότι το συγκριτικό επιχείρημα έχει κατά κόρον χρησιμοποιηθεί στη χάραξη πολιτικών πρόσβασης, με αποτέλεσμα να δημιουργούνται λανθασμένες εντυπώσεις στην κοινή γνώμη και τους υπεύθυνους φορείς σχετικά με τις

ακολουθούμενες στον ευρωπαϊκό και διεθνή χώρο πολιτικές πρόσβασης, εντυπώσεις που σε αρκετές περιπτώσεις ελέγχονται ως υπεύθυνες για αστοχίες στην υιοθέτηση σχετικών μέτρων.

Από τη σκοπιά της θεωρητικής και μεθοδολογικής τεκμηρίωσης, η υπάρξη της εν λόγω δράσης στο Πρόγραμμα καθώς επίσης και η επιλογή της σύγκρισης και της ‘μάθησης με βάση την εμπειρία του άλλου’ (learning from others) που διέπουν όλες τις παραδοθείσες μελέτες, κρίνονται απόλυτα ορθές και αναγκαίες. Συγκεκριμένα, αυτές στηρίζονται και θεμελιώνονται επιστημονικά από την ερευνητική ομάδα σε τρεις βασικές παραδοχές:

Πρώτον, η πρόσβαση στην Τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι ένα από τα ζητήματα που απασχολούν, από διαφορετικές σκοπιές, τα εκπαιδευτικά συστήματα και το ευρύτερο εκπαιδευτικό συγκείμενο σε πολλές χώρες της Ευρώπης και του κόσμου.

Δεύτερον, λόγω των αυξημένων αναγκών της Οικονομίας και της Κοινωνίας της Γνώσης σε υψηλού επιπέδου ανθρώπινο δυναμικό, πολλές χώρες της Ευρώπης και του κόσμου έχουν αναθεωρήσει τα τελευταία χρόνια τις πολιτικές πρόσβασης στην ανώτατη εκπαίδευση.

Τρίτον, το ζήτημα της πρόσβασης στην Ελλάδα είναι ένα ζήτημα το οποίο χρονίζει και αντιστέκεται στις μεταρρυθμιστικές προσπάθειες διευθέτησής του.

Επιπλέον, για την εκπόνηση τόσο των τεσσάρων μελετών περίπτωσης που αφορούν κάθε εξεταζόμενη χώρα ξεχωριστά όσο και της συνθετικής συγκριτικής μελέτης, η ερευνητική ομάδα ορθά βασίστηκε, κατά την κρίση μας, σε ανάλυση περιεχομένου επίσημων κειμένων εκπαιδευτικής πολιτικής στις υπό εξέταση χώρες και συναφών με τη θεματική της έρευνας κειμένων του δημόσιου λόγου στις χώρες αυτές καθώς επίσης και διαφόρων διεθνών οργανισμών όπως ο ΟΟΣΑ.

Σε γενικές γραμμές, οι τέσσερις μελέτες περίπτωσης (Φιλανδία, Γαλλία, Αγγλία, Γερμανία) υλοποιούν σε μεγάλο βαθμό τον πρώτο στόχο που τέθηκε για τη δράση, δηλ. την εις βάθος κατανόηση της σχέσης ενός ξένου συστήματος πρόσβασης στην ανώτατη εκπαίδευση με το ευρύτερο πολιτικό, κοινωνικό, οικονομικό και ιστορικό πλαίσιο που το περιβάλλει, παρόλο που σε ορισμένα σημεία οι μελέτες, πρώτον, δεν ξεφεύγουν από τον στενά περιγραφικό λόγο και δεύτερον, δεν εστιάζουν πάντοτε στο ζήτημα της πρόσβασης, αλλά παρέχουν γενικές πληροφορίες για την τριτοβάθμια εκπαίδευση και την ιστορική εξέλιξή της, με αποτέλεσμα να μην σκιαγραφείται σε κάθε περίπτωση η λογική του συστήματος πρόσβασης, των βασικών του

παραδοχών και των παραγόντων που το επηρεάζουν και διαμορφώνουν τη μεταρρυθμιστική του δυναμική.

Η πέμπτη μελέτη με τίτλο “International trends in higher education access and attainment and in opportunities for graduates”, παρόλο που αποσαφηνίζει πλήρως το φαινόμενο της μαζικής πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση που παρατηρείται τα τελευταία χρόνια στο διεθνές επίπεδο, απαντά μερικώς και έμμεσα σ’ ένα στόχο της δράσης: τη συγκριτική αποτίμηση των ομοιοτήτων και των διαφορών ανάμεσα στα εξεταζόμενα συστήματα πρόσβασης και τον εντοπισμό κοινωνικο-πολιτισμικών και πολιτικο-οικονομικών παραγόντων που τα διαμορφώνουν (και που εμφανίζονται να έχουν γενική ισχύ, όχι απλά ισχύ σε συγκεκριμένα εθνικά πλαίσια). Τέλος, δεν έχει εντοπιστεί στην πέμπτη μελέτη (ή κάπου αλλού στο πακέτο παραδοτέων) κάποια ερευνητική δραστηριότητα, τμήμα ή section το οποίο να ανταποκρίνεται στο δεύτερο στοχο της δράσης, δηλαδή, τον τρόπο χρησιμοποίησης της διεθνούς εμπειρίας στον ελληνικό πολιτικό εκπαιδευτικό λόγο για την υποστήριξη και νομιμοποίηση των πολιτικών πρόσβασης που έχουν κατά καιρούς προταθεί ή και εφαρμοστεί στην Ελλάδα.

ζ. Αξιολόγηση Δράσης 8

Στο πρώτο τμήμα της έκθεσης (Τόμος Α’) αναλύεται το θεωρητικό υπόβαθρο της μελέτης. Παρουσιάζονται και οριοθετούνται σημαντικές έννοιες που συνδέονται με τη μελέτη του θέματος (π.χ. εγκυρότητα, αξιοπιστία, αντικειμενικότητα) και εξετάζονται σε σχέση με το σύστημα των εισαγωγικών εξετάσεων στην Ελλάδα. Γίνεται εκτενής και εις βάθος συζήτηση του θέματος μέσω διαχρονικής εξέτασης που περιλαμβάνει και πρόσφατα στοιχεία. Οι ελλείψεις/αδυναμίες που επισημαίνονται τεκμηριώνουν την ανάγκη για περαιτέρω διερεύνηση του θέματος.

Στο δεύτερο τμήμα της έκθεσης (Τόμος Α’) παρουσιάζονται οι απόψεις 63 πανεπιστημιακών καθηγητών και διδασκόντων στα ΑΕΙ/ΤΕΙ για τα υπό εξέταση ζητήματα. Αναλύονται οι λόγοι επιλογής της μεθόδου συλλογής δεδομένων και συγκεκριμένα της ημιδομημένης συνέντευξης. Τα ερωτήματα όπως παρουσιάζονται στη σελίδα 35 διατυπώνονται με σαφήνεια ενώ ο μικρός τους αριθμός αποτελεί θετικό στοιχείο αφού επιτρέπει στους ερωτηθέντες να εμβαθύνουν στις

απαντήσεις τους. Παρουσιάζεται αναλυτικά η διαδικασία διενέργειας και ανάλυσης των συνεντεύξεων. Ως προς το δείγμα, ο αριθμός θεωρείται πολύ ικανοποιητικός για το είδος της έρευνας. Επίσης, θετικό στοιχείο αποτελεί η κατανομή του δείγματος το οποίο καλύπτει πολλές ειδικότητες και 22 διαφορετικά ιδρύματα αν και ο αριθμός συνεντεύξεων με μέλη Δ.Ε.Π. του Πανεπιστημίου Αθηνών είναι αυξημένος.

Στην παρουσίαση των αποτελεσμάτων, πρώτα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα που αφορούν στη γενική αποτίμηση του συστήματος από τους ερωτηθέντες. Η πλειοψηφία των ερωτηθέντων υιοθετεί επικριτική στάση έναντι του συστήματος πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται τα αρνητικά και θετικά στοιχεία του συστήματος όπως τα αντιλαμβάνονται οι ερωτηθέντες. Τα αποσπάσματα από τις συνεντεύξεις είναι ιδιαίτερα βοηθητικά για την κατανόηση των απόψεων των μελών Δ.Ε.Π. Το ίδιο ισχύει και για το επόμενο ερώτημα όπου η ανάλυση επιτρέπει την ταξινόμηση των ελλείψεων και αδυναμιών των εισερχομένων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση σε διακριτές κατηγορίες. Ακολούθως, παρουσιάζεται η ανάλυση των απαντήσεων στο τελευταίο ερώτημα που αφορά σε προτάσεις για τη βελτίωση του συστήματος. Στην τελευταία ενότητα του δεύτερου μέρους της έκθεσης, παρουσιάζονται τα γενικά συμπεράσματα της έρευνας. Αποτελεί θετικό στοιχείο το ότι ο ερευνητής δεν περιορίζεται στη σύνοψη των αποτελεσμάτων αλλά σχολιάζει και συγκεκριμένες θέσεις όπως την πρόταση των ερωτηθέντων για μείωση των εισακτέων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Στο τρίτο τμήμα (Τόμος Α') παρουσιάζονται τα ποσοτικά και ποιοτικά δεδομένα έρευνας, με παρόμοιο αντικείμενο αλλά με διαφορετικό πληθυσμό (καθηγητές της Β/θμιας εκπαίδευσης, οι οποίοι δίδασκαν σε Γενικά Λύκεια σε 24 Νομούς της χώρας). Όπως και στην προηγούμενη περίπτωση, η κύρια έρευνα συμπληρώθηκε με στοιχεία τα οποία προέκυψαν από συνεντεύξεις, που πραγματοποιήθηκαν με μικρό αριθμό εκπαιδευτικών και στελεχών της Β/μιας Εκπαίδευσης. Γίνεται εκτενής αναφορά στα μέσα συλλογής δεδομένων και στο δείγμα της έρευνας. Το τελικό δείγμα κρίνεται ικανοποιητικό αφού καλύπτει 24 Νομούς και αντιστοιχεί σε 3,1% του πληθυσμού αναφοράς. Τα αποτελέσματα παρουσιάζονται σε πίνακες ενώ στη συζήτησή τους γίνεται αναφορά και σε ποιοτικά δεδομένα (αποσπάσματα συνεντεύξεων που έγιναν για να δώσουν μια πλήρη εικόνα των απόψεων των εκπαιδευτικών). Η συντριπτική πλειοψηφία των

ερωτηθέντων επισημαίνει τον αδιάβλητο χαρακτήρα του συστήματος αλλά παράλληλα αναγνωρίζει και τις αδυναμίες του. Σε πολλά θέματα (π.χ. στην επάρκεια της προετοιμασίας που προσφέρει το Λύκειο για τις πανελλαδικές εξετάσεις), οι ερωτηθέντες υιοθετούν μια κριτική στάση. Ένα ιδιαίτερα θετικό στοιχείο αφορά στο ότι στο ερωτηματολόγιο, δόθηκε η ευκαιρία στους ερωτηθέντες να κάνουν συμπληρωματικά σχόλια, τα οποία αναλύθηκαν από τους ερευνητές. Όπως και στην προηγούμενη περίπτωση, στην τελευταία ενότητα του τρίτου μέρους, παρουσιάζονται τα γενικά συμπεράσματα της έρευνας. Οι απόψεις των καθηγητών φαίνεται να συγκλίνουν σε μεγάλο βαθμό με εκείνες των πανεπιστημιακών, κάτι που ενισχύει το κύρος των συμπερασμάτων.

Στο τέταρτο τμήμα της έκθεσης (Τόμος Α'), εξετάζονται οι απόψεις και η εμπειρία από τις πανελλαδικές εξετάσεις μεγάλου αριθμού φοιτητών. Συγκεκριμένα, χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο για τη συλλογή δεδομένων από 1946 φοιτητές διαφόρων Τμημάτων 11 Πανεπιστημίων της χώρας. Αξιολογείται θετικά το ότι το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει συνδυασμό κλειστών και ανοικτών ερωτήσεων. Η διανομή των ερωτηματολογίων στις αίθουσες διδασκαλίας (όπως έγινε σ' αυτή την περίπτωση) ενδείκνυται για την εξασφάλιση υψηλού ποσοστού ανταπόκρισης. Οι φοιτητές προέρχονται από 14 διαφορετικά τμήματα και αποτελούν 1,1% του συνολικού φοιτητικού πληθυσμού. Στη συνέχεια, παρουσιάζονται χαρακτηριστικά του δείγματος και άλλα συναφή στοιχεία. Οι συσχετίσεις χαρακτηριστικών φοιτητών με στοιχεία κοινωνικού-οικονομικού κεφαλαίου (όπως το μορφωτικό επίπεδο των γονέων) οδηγεί σε πορίσματα που μπορούν να συνδεθούν με τα αποτελέσματα ερευνών που εντάσσονται σε κάποιες από τις υπόλοιπες δράσεις.

Επίσης, διερευνώνται ζητήματα όπως η σχέση που είχαν τα μαθήματα εξέτασης στις πανελλαδικές εξετάσεις με το περιεχόμενο των σπουδών που επιλέγηκαν και ο βαθμός έγκυρης αξιολόγησης γνώσεων στις εξετάσεις. Ενδιαφέρον προκαλεί το γεγονός ότι πέραν του 50% των ερωτηθέντων δηλώνει ότι η πλειονότητα αυτών που επιλέγονται δεν είναι οι πιο κατάλληλοι υποψήφιοι για τις αντίστοιχες σπουδές. Παρουσιάζονται οι αιτιολογήσεις των σχετικών απαντήσεων οι οποίες συνοδεύονται από αποσπάσματα των απαντήσεων των ερωτηθέντων σε ανοικτές ερωτήσεις. Με τον ίδιο τρόπο, αναλύονται οι απαντήσεις των φοιτητών σε ερώτημα που αφορά σε πιθανές μελλοντικές αλλαγές (είτε στα εξεταζόμενα μαθήματα είτε σε γενικά

θέματα). Επίσης, γίνεται εις βάθος ανάλυση των απαντήσεων των φοιτητών ως προς πιθανά πρόσθετα κριτήρια για την πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Ακόμη, εξετάζεται η πιθανότητα αλλαγής τμήματος μετά το πρώτο έτος σπουδών, χωρίς όμως εκτενή συζήτηση των λόγων για τους οποίους κάποιοι φοιτητές θα ήθελαν να μετακινηθούν. Η γενική αξιολόγηση του συστήματος πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση από τους ερωτηθέντες θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική για την απόκτηση μιας ολοκληρωμένης εικόνας για τις απόψεις του συγκεκριμένου πληθυσμού. Η ανάλυση των σχετικών δεδομένων είναι εκτενής και μέσω σχολίων των ιδίων των φοιτητών, επιβεβαιώνονται οι απόψεις που εξέφρασαν άλλες ομάδες σε προηγούμενες έρευνες όπως οι πανεπιστημιακοί. Στην τελευταία ενότητα, παρουσιάζονται τα γενικά συμπεράσματα της έρευνας τα οποία οδηγούν στη γενική διαπίστωση ότι οι φοιτητές δεν είναι ικανοποιημένοι με το σύστημα πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα.

Στο πέμπτο τμήμα της έκθεσης (Τόμος Α'), αναλύονται οι απόψεις των γονέων για τα ζητήματα που απασχόλησαν προηγούμενες έρευνες με άλλες ομάδες. Για τη συλλογή δεδομένων, χρησιμοποιήθηκαν ημιδομημένες συνεντεύξεις με 42 πατέρες και μητέρες που προέρχονταν από διάφορες περιοχές της χώρας. Δικαιολογείται από τους ερευνητές η χρήση συνέντευξης και όχι ερωτηματολογίου. Σημειώνεται ότι ένας λόγος για την επιλογή της συνέντευξης ήταν η δυσκολία άντλησης πληροφοριών από μεγάλο δείγμα γονέων, κάτι που αποτελεί περιορισμό. Επίσης, το δείγμα περιέχει περισσότερες γυναίκες λόγω του ότι αποτελούσαν ένα πιο «προσιτό» πληθυσμό. Γενικά, η ποιοτική μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε έχει τους γνωστούς περιορισμούς ως προς την αντιπροσωπευτικότητα του δείγματος.

Γίνεται παρουσίαση των αποτελεσμάτων και όπως και σε προηγούμενες περιπτώσεις, η παράθεση αποσπασμάτων αξιοποιείται για την πλήρη διερεύνηση του θέματος. Τα αποτελέσματα αφορούν στις δυσκολίες κατά την προετοιμασία των παιδιών για τις πανελλαδικές εξετάσεις και στην ενημέρωση των γονέων για το σύστημα πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και επιπτώσεις στη λειτουργία του. Επίσης, οι γονείς καλούνται να αξιολογήσουν το ισχύον σύστημα εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, με αναφορά στην αντίληψή τους για την εγκυρότητα και αξιοπιστία των αποτελεσμάτων των πανελλαδικών εξετάσεων. Η ανάλυση είναι εκτενής και δίνει τη δυνατότητα εμπλουτισμού των στοιχείων που προέκυψαν από έρευνες με άλλες ομάδες. Σημειώνεται, πάντως, ότι οι περισσότεροι γονείς δεν ήταν σε θέση να

απαντήσουν το ερώτημα για πιθανές αλλαγές στο σύστημα πρόσβασης. Στα γενικά συμπεράσματα αναγνωρίζεται ο περιορισμός που προκύπτει από τη φύση της έρευνας και σχετίζεται με την αδυναμία γενικευσιμότητας των αποτελεσμάτων.

Στον Β' Τόμο της έκθεσης για τη Δράση 8, εξετάζονται οι παιδαγωγικές και κοινωνικές διαστάσεις των εισαγωγικών εξετάσεων. Στο Κεφάλαιο Α αναλύονται μεθοδολογικά ζητήματα. Όπως αναφέρεται στην έκθεση (σελ. 252), στόχος της έρευνας είναι «η αξιολόγηση της προγνωστικής εγκυρότητας των αποτελεσμάτων της διαδικασίας που εφαρμόζεται για την επιλογή όσων εισέρχονται στην ελληνική τριτοβάθμια εκπαίδευση». Υπάρχει σαφής ορισμός των κριτηρίων που χρησιμοποιούνται για την αξιολόγηση της προγνωστικής εγκυρότητας των αποτελεσμάτων της διαδικασίας, τα οποία είναι ποσοτικά και μετρήσιμα. Υπάρχει επίσης σαφής διατύπωση συγκεκριμένων ερευνητικών ερωτημάτων. Στην ενότητα 6.1.3, γίνεται συζήτηση των προβλημάτων που αντιμετωπίστηκαν στην προσπάθεια συλλογής δεδομένων. Τα προβλήματα αυτά συνδέονται με περιορισμούς (π.χ. η περίπτωση να μην ακολουθήθηκαν οι οδηγίες της τυχαίας δειγματοληψίας) που αναγνωρίζονται από τους ερευνητές. Σημαντικά προβλήματα υπήρξαν και στη στατιστική επεξεργασία των δεδομένων λόγω μικρών δειγμάτων τα οποία κατέστησαν αναγκαία μια πιο ελαστική προσέγγιση σε θέματα ανάλυσης. Ένα θετικό στοιχείο έγκειται στο ότι οι ερευνητές υιοθέτησαν σύγχρονες μεθόδους στατιστικής ανάλυσης οι οποίες επηρεάζονται σε μικρότερο βαθμό από το μέγεθος του δείγματος.

Στο Κεφάλαιο Β' του Τόμου Β' γίνεται περιγραφή του δείγματος, το οποίο περιλαμβάνει 3315 φακέλους με στοιχεία φοιτητών η φοιτησάντων σε 15 πανεπιστημιακά ιδρύματα. Παρουσιάζεται η κατανομή του δείγματος σε τμήματα και άλλα χαρακτηριστικά των ατόμων του δείγματος (όπως η κατανομή των βαθμών απολυτηρίου, ο τύπος του λυκείου αποφοίτησης, οι μέσοι όροι των γενικών βαθμών πρόσβασης ανά τμήμα κλπ). Στο ίδιο κεφάλαιο, γίνεται παρουσίαση και σχολιασμός των δεδομένων και των διαπιστώσεων της έρευνας. Μέσω της ανάλυσης των στοιχείων, οι ερευνητές καταλήγουν σε σημαντικά πορίσματα (π.χ. ως προς τη σχέση μεταξύ του βαθμού του απολυτηρίου και της αποπεράτωσης των σπουδών ή τη σχέση μεταξύ της επίδοσης στις πανελλαδικές εξετάσεις και της αποπεράτωσης των σπουδών). Κατά την εξέταση της σχέσης μεταξύ του τύπου σχολείου αποφοίτησης και των επιδόσεων στις πανελλαδικές εξετάσεις και στο Πανεπιστήμιο, προκύπτει το σημαντικό πόρισμα ότι ενώ οι απόφοιτοι

ιδιωτικών σχολείων υπερέχουν κατά την εισαγωγή τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, η υπεροχή τους δεν έχει συνέχεια κατά τη διάρκεια της πανεπιστημιακής τους εκπαίδευσης. Αυτό ενισχύει την άποψη ότι η μακροπρόθεσμη προγνωστική ισχύς των αποτελεσμάτων της επιλογής δεν είναι μεγάλη.

Στην ενότητα 7.3, παρουσιάζονται τα αποτελέσματα παλινδρόμησης με πολλαπλές ανεξάρτητες μεταβλητές και με εξαρτημένες μεταβλητές το βαθμό πτυχίου και τον αριθμό των εξαμήνων φοίτησης που απαιτούνται για την αποπεράτωση των σπουδών. Η συγκεκριμένη στατιστική ανάλυση επιτρέπει την πληρέστερη εξέταση του θέματος και ειδικότερα, την εκτίμηση του βαθμού στον οποίο η επίδοση στις πανελλαδικές εξετάσεις αποτελεί τον πιο ισχυρό προγνωστικό παράγοντα της εισαγωγής σε ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα *σε σχέση με άλλους παράγοντες*. Αναφέρονται συγκεκριμένοι περιορισμοί που σχετίζονται με την ανομοιογένεια των βαθμών πρόσβασης σε διαφορετικά Τμήματα και του πτυχίου που χορηγούν. Οι ερευνητές τονίζουν την ανάγκη για επαναληπτικές μετρήσεις στο μέλλον αφού προς το παρόν τα πορίσματα αποτελούν περισσότερο «ενδείξεις». Ο γενικός βαθμός πρόσβασης όπως προκύπτει από τις πανελλαδικές εξετάσεις δεν αποτελεί ισχυρή μεταβλητή πρόβλεψης του βαθμού του πτυχίου (κάτι που φαίνεται να οφείλεται εν μέρει στο μεγάλο συσχετισμό μεταξύ του βαθμού απολυτηρίου και του γενικού βαθμού πρόσβασης). Το πολύ μεγαλύτερο ποσοστό διακύμανσης που ερμηνεύεται από το βαθμό του απολυτηρίου του Λυκείου (σε σχέση με το βαθμό πρόσβασης) επιτρέπει στους ερευνητές να καταλήξουν σε ένα πολύ σημαντικό συμπέρασμα, ότι η επιλογή των φοιτητών με βάση το βαθμό του απολυτηρίου τους πιθανόν να αποτελούσε καλύτερο μηχανισμό επιλογής από αυτόν των πανελλαδικών εξετάσεων. Σημειώνεται η χρήση πολυεπίπεδων μοντέλων γραμμικής ανάλυσης για περαιτέρω διερεύνηση του θέματος. Τα αποτελέσματα που προκύπτουν είναι παρόμοια με αυτά των προηγούμενων αναλύσεων.

Το Κεφάλαιο Γ' του Β' Τόμου περιγράφει το δείγμα, τα δεδομένα και τα συμπεράσματα της έρευνας που διενεργήθηκε στα ΤΕΙ. Το δείγμα περιλαμβάνει 1105 φακέλους με στοιχεία φοιτητών ή φοιτησάντων σε 7 πανεπιστημιακά ιδρύματα. Παρουσιάζεται η κατανομή του δείγματος σε τμήματα και άλλα χαρακτηριστικά των ατόμων του δείγματος. Όπως και στο προηγούμενο κεφάλαιο, γίνεται παρουσίαση και σχολιασμός των δεδομένων και των διαπιστώσεων της έρευνας. Εξετάζονται τα ποσοστά επιτυχούς ολοκλήρωσης των σπουδών σε

επίπεδο τμήματος/λυκειακής κατεύθυνσης καθώς και η συσχέτιση μεταξύ του βαθμού απολυτηρίου Λυκείου, του γενικού βαθμού πρόσβασης και του βαθμού πτυχίου. Τα πορίσματα συνάδουν με τις διαπιστώσεις του προηγούμενου κεφαλαίου αφού φαίνεται ότι ο βαθμός απολυτηρίου του Λυκείου έχει μεγαλύτερη προγνωστική εγκυρότητα από την επίδοση στις πανελλαδικές εξετάσεις. Για περαιτέρω διερεύνηση του θέματος, γίνεται και σε αυτή την περίπτωση παλινδρομική ανάλυση με πολλαπλές ανεξάρτητες μεταβλητές και με εξαρτημένες μεταβλητές το βαθμό πτυχίου και τον αριθμό των εξαμήνων φοίτησης που απαιτούνται για την αποπεράτωση των σπουδών (με τους ίδιους περιορισμούς και επιφυλάξεις). Τα αποτελέσματα είναι παρόμοια με αυτά του Κεφαλαίου Β'. Τα αποτελέσματα της χρήσης πολυεπίπεδων μοντέλων γραμμικής ανάλυσης επιβεβαιώνουν τα πορίσματα που προέκυψαν από πιο απλές αναλύσεις.

Στην ενότητα 8.5 παρουσιάζονται τα γενικά συμπεράσματα που αφορούν τόσο στα ΑΕΙ όσο και στα ΤΕΙ. Γίνεται σύγκριση των αποτελεσμάτων που προέκυψαν από τα δύο δείγματα (φοιτητές ΑΕΙ και ΤΕΙ). Τονίζεται η σημασία κάποιων πορισμάτων όπως και η ανάγκη για επανάληψη παρόμοιων ερευνών με μεγαλύτερα δείγματα για να επιβεβαιωθούν κάποιες διαπιστώσεις της παρούσας έρευνας.

Στο μέρος Ζ' παρουσιάζονται συνοπτικά τα συμπεράσματα και σχολιάζονται τα κυριότερα από αυτά. Γίνεται αναφορά στην ανάγκη για διαμόρφωση εκπαιδευτικής πολιτικής στο θέμα της εισαγωγής στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και της μετάβασης από τη δευτεροβάθμια στην τριτοβάθμια βαθμίδα. Από τις έρευνες που έγιναν με διαφορετικούς πληθυσμούς φαίνεται ότι υπάρχει μια γενική συμφωνία για την ανάγκη ριζικών αλλαγών στο υπάρχον σύστημα πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

η. Αξιολόγηση Δράσης 9

Αφετηρία της συγκεκριμένης δράσης αποτελεί το φαινόμενο των φοιτητών που καθυστερούν να ολοκληρώσουν τις σπουδές τους ή και δεν τις ολοκληρώνουν ποτέ, με αποτέλεσμα να 'λιμνάζουν' στα Τμήματα των ΑΕΙ και ΤΕΙ που φοιτούν. Μέσω μιας διεξοδικής ανασκόπησης της διεθνούς (σελ. 10-23) και της ελληνικής βιβλιογραφίας (σελ. 24-37) που εστιάζεται στην

καθυστερήσει ή την εγκατάλειψη των σπουδών από τους φοιτητές, η παραδοτέα μελέτη καταδεικνύει ότι παρόλο που αυτό δεν αποτελεί αποκλειστικά ελληνικό φαινόμενο, είναι ιδιαίτερα εκτεταμένο στην Ελλάδα και έχει πάρει σοβαρές διαστάσεις τα τελευταία χρόνια λόγω της συνεχιζόμενης οικονομικής κρίσης.

Η λεπτομερής θεώρηση της υφιστάμενης βιβλιογραφίας λειτουργεί παράλληλα ως ένα συνεκτικό πλαίσιο θεωρητικού προβληματισμού και ερμηνευτικών προσεγγίσεων γύρω από το ζήτημα των ‘λιμναζόντων’ φοιτητών το οποίο βοηθά την ερευνητική ομάδα να στοιχειοθετήσει την αναγκαιότητα μια εμπειρικής ποιοτικής έρευνας με σκοπό τη διερεύνηση ενός σημαντικού ερωτήματος, το οποίο αποτελεί, σύμφωνα με την περιγραφή του Προγράμματος Θαλής, το βασικό στόχο της Δράσης 9: αν και κατά πόσο το φαινόμενο αυτό σχετίζεται με το χρονίζον ‘πρόβλημα’ του συστήματος πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, η ερευνητική ομάδα διερεύνησε αν και σε ποιο βαθμό στους ‘λιμνάζοντες’ φοιτητές ανήκουν εκείνοι που εισήχθησαν λόγω ‘μηχανογραφικού’ σε Τμήματα και Σχολές που δεν ανήκαν στις πρώτες προτιμήσεις τους. Αν, δηλαδή, το μηχανογραφικό σύστημα επιμερισμού των υποψηφίων είναι υπεύθυνο για την εκ μέρους των φοιτητών απώλεια του ενδιαφέροντος να ολοκληρώσουν εγκαίρως τις σπουδές τους.

Το δείγμα της εμπειρικής έρευνας που διεξήχθηκε αποτέλεσαν 87 ‘λιμνάζοντες’ φοιτητές διαφόρων τμημάτων, σχολών και ΑΕΙ που βρίσκονται δύο και πλέον έτη από τα προβλεπόμενα έτη ολοκλήρωσης των σπουδών τους. Το δείγμα είναι σχετικά μικρό, αλλά ο σημαντικός αυτός περιορισμός της έρευνας οφείλεται σε εξωτερικούς παράγοντες. Σύμφωνα με την ερευνητική ομάδα (σελ. 50-51), οφείλεται στην άρνηση εκ μέρους των γραμματειών των τμημάτων και σχολών των επιλεγέντων ΑΕΙ να στείλουν λίστες με λιμνάζοντες φοιτητές και τηλέφωνα επικοινωνίας, επικαλούμενες παραβίαση προσωπικών δεδομένων. Η επιλογή του δείγματος δεν έγινε, επίσης, με επιστημονικά κριτήρια, αλλά με πρακτικά κριτήρια, δηλαδή, με βάση τη δυνατότητα εντοπισμού φοιτητών που έχουν καθυστερήσει τις σπουδές τους. Τα δύο αυτά στοιχεία αποτελούν σημαντικούς περιορισμούς, μειώνοντας/ περιορίζοντας την αξιοπιστία και τη γενικευσιμότητα των ερευνητικών δεδομένων και πορισμάτων της έρευνας, αλλά κατανοούμε ότι οφείλονται σε εξωτερικούς-αστάθμητους παράγοντες.

Για τη συλλογή των ερευνητικών δεδομένων επιλέγηκε η συνέντευξη. Η ερευνητική ομάδα αιτιολόγησε ικανοποιητικά τις δύο μορφές συνεντεύξεων που έγιναν στο πλαίσιο της έρευνας (βλ. σελ. 54-55 & σελ. 57-61), ως ακολούθως:

(α) η συνέντευξη σε βάθος για τη συλλογή πληροφοριών σχετικές με τις γνώσεις, τις πληροφορίες, τις επιθυμίες, τις εμπειρίες, τα ενδιαφέροντα, τις στάσεις, κ.λπ. των λιμναζόντων φοιτητών για τις σπουδές τους και

(β) η συνέντευξη σε ομάδες φοιτητών. Η ανταλλαγή αντιλήψεων, επιθυμιών, κ.λπ. μέσα από τη συζήτηση συμβάλλει στην ανάπτυξη μιας δυναμικής, η οποία περιλαμβάνει επιχειρήματα, αντιπαράθεση απόψεων, αλλά και στη σύνθεση των απόψεων με σκοπό την καλύτερη ανάδειξη πτυχών του εξεταζόμενου φαινομένου.

Οι αξιολογητές κρίνουν ότι θα ήταν καλό να είχε χρησιμοποιηθεί τουλάχιστον ακόμα μια διαφορετική μέθοδος συλλογής δεδομένων για να ικανοποιηθεί η αρχή της τριγωνοποίησης. Η ομάδα εξηγεί στη μελέτη (σελ. 54-55) ότι αρχικά υπήρξε σχεδιασμός να χρησιμοποιηθεί και το ερωτηματολόγιο για τη συλλογή δεδομένων, μαζί με τη συνέντευξη, όμως και σε αυτή την περίπτωση η λογική της παραβίασης προσωπικών δεδομένων που προέβαλλαν οι γραμματείες των ΑΕΙ και ΤΕΙ, αποτέλεσε ανασταλτικό παράγοντα. Οι αξιολογητές αναγνωρίζουν ότι αυτός είναι σημαντικός περιορισμός αλλά κατανοούμε ότι δεν οφείλεται στον ερευνητικό σχεδιασμό.

Παρ' όλους αυτούς τους περιορισμούς η ερευνητική ομάδα κατέληξε σε σημαντικά ερευνητικά συμπεράσματα (σελ. 149-156), καταδεικνύοντας ότι “υπάρχει άμεση σχέση ανάμεσα στις διαδικασίες πρόσβασης και την καθυστέρηση των σπουδών. Η σχέση αυτή προκύπτει από τη συνάφεια με τις εμπειρίες κατά την πρόσβαση και τη φοιτητική ζωή, την ετερογένεια των φοιτητών ως προς τα κοινωνικά χαρακτηριστικά, από τα οποία εξαρτάται συχνά η πρόσβαση και ο βαθμός ενσωμάτωσης στην ακαδημαϊκή ζωή, ειδικά στο πρώτο έτος σπουδών” (σελ. 5).

Την ίδια στιγμή, η ερευνητική ομάδα καταλήγει σε ακόμη ένα πολύ σημαντικό συμπέρασμα που τοποθετεί τη μελέτη της σχέσης ανάμεσα στην πρόσβαση και την καθυστέρηση των σπουδών σε νέα βάση και ανοίγει νέες προοπτικές για έρευνα. Ενδιαφέρον προκαλεί το συμπέρασμα ότι “από όλους, λοιπόν τους παράγοντες διαφοροποίησης που μελετήσαμε η κοινωνική προέλευση

είναι χωρίς αμφιβολία και στην περίπτωση της καθυστέρησης στις σπουδές ο παράγοντας που ασκεί την ισχυρότερη επίδραση, ισχυρότερη σε κάθε περίπτωση **από τον τρόπο πρόσβασης, που είναι και το ζητούμενο της παρούσας έρευνας**, ή τον τάδε ή τον δείνα ευδιάκριτο παράγοντα, όπως για παράδειγμα, το φύλο, ή οι λεγόμενοι «προσωπικοί και ψυχολογικοί» παράγοντες” (σελ. 152, έμφαση στο πρωτότυπο). Υπό το πρίσμα αυτού του συμπεράσματος, θεωρούμε ότι η έρευνα που διεξήγαγε η ομάδα ικανοποίησε πλήρως έναν παράπλευρο στόχο της συγκεκριμένης δράσης που ήταν, σύμφωνα με την περιγραφή του Προγράμματος (σελ. 14-15), ο εντοπισμός των κοινωνικών χαρακτηριστικών των ‘λιμναζόντων’ φοιτητών.

Τέλος, με βάση τα ευρήματα της έρευνας και την κριτική ανασκόπηση της υφιστάμενης βιβλιογραφίας η ερευνητική ομάδα προχωρεί στη διατύπωση συγκεκριμένων προτάσεων – αρχών μεταρρύθμισης για την αντιμετώπιση του προβλήματος στο ελληνικό πανεπιστήμιο (σελ. 158-162). Ειδικότερα υποστηρίζεται ότι είναι αναγκαία η αλλαγή του θεσμικού πλαισίου πρόσβασης, σε συνδυασμό με την αναβάθμιση των λειτουργιών του λυκείου. Χρειάζεται, επίσης, τα ιδρύματα της ανώτατης εκπαίδευσης να εφαρμόσουν πολιτικές για την ακαδημαϊκή ενσωμάτωση των φοιτητών, με την ενίσχυση των υποστηρικτικών δομών και της μέριμνας, ειδικά για τους εντασσόμενους σε ομάδες ‘υψηλού κινδύνου’ ως προς την καθυστέρηση ή εγκατάλειψη των σπουδών. Προτείνεται, τέλος, η δημιουργία παρατηρητηρίου που θα παρακολουθεί τη ροή του φοιτητικού πληθυσμού και θα πραγματοποιεί συνεχώς έρευνες, οι οποίες θα επιτρέπουν τη διαμόρφωση μιας σαφούς εικόνας για την υφιστάμενη πραγματικότητα και τη λήψη μέτρων για την αντιμετώπιση του φαινομένου.

θ. Αξιολόγηση Δράσης 10

Σύμφωνα με τους στόχους του Προγράμματος Θαλής, η δράση αυτή επικεντρώνεται στη διερεύνηση των παραγόντων που ωθούν πολλούς από τους αποφοίτους λυκείου να σπουδάσουν σε ξένα πανεπιστήμια, χωρίς να συμμετάσχουν στις εισαγωγικές εξετάσεις στην Ελλάδα. Συγκεκριμένα, αποσκοπεί στο να εξετάσει αν οι απόφοιτοι αυτοί φοιτούσαν σε ξένα σχολεία, αν

ανήκουν σε συγκεκριμένα κοινωνικο-οικονομικά στρώματα, αν κατευθύνονται προς συγκεκριμένους κλάδους σπουδών/ειδικότητες, κ.λπ.

Για την υλοποίηση της στοχοθεσίας της δράσης, έγιναν τρεις διακριτές ερευνητικές δραστηριότητες από την ομάδα ως ακολούθως:

α). Επισκόπηση του πεδίου του ζητήματος της πρόσβασης Ελλήνων αποφοίτων λυκείου σε πανεπιστήμια του εξωτερικού (από τον Οκτώβριο 2012 έως τον Μάιο 2013). Η έρευνα περιελάμβανε την αποδελτίωση του δημόσιου λόγου για το ζήτημα, τη μελέτη και αξιολόγηση των διαθέσιμων τρόπων, διαδικασιών και προϋποθέσεων πρόσβασης Ελλήνων αποφοίτων λυκείου σε ξένα πανεπιστήμια, τον εντοπισμό και ποιοτική αποτίμηση της συμβολής των οργανισμών και επιχειρήσεων παροχής εκπαιδευτικών υπηρεσιών στον εν λόγω τομέα, την εξέταση των μηχανισμών, των διαδικασιών και των προϋποθέσεων αποδοχής και κατανομής των φοιτητών σε πανεπιστήμια ξένων χωρών, τη μελέτη της υπάρχουσας βιβλιογραφίας και την εννοιολογική αποσαφήνιση των σχετικών λειτουργικών όρων της δράσης. Η ερευνητική αυτή δραστηριότητα και η συνεπακόλουθη παρουσίαση των πορισμάτων της στην παραδοθείσα μελέτη ως εισαγωγικό σημείωμα με τίτλο “Ο λόγος για το σύστημα πρόσβασης στην ελληνική ανώτατη εκπαίδευση και τις σπουδές στο εξωτερικό” (σελ. 1-8), κρίνεται θετικά από τους αξιολογητές διότι διαμορφώνει για τον αναγνώστη μια σαφή εικόνα του ευρύτερου πλαισίου μέσα στο οποίο εντάσσεται το αντικείμενο της εμπειρικής έρευνας που θα ακολουθήσει και που αποτελεί τον πυρήνα της συγκεκριμένης δράσης του Προγράμματος.

β). Εμπειρική έρευνα με μαθητές για συλλογή δεδομένων που αφορούσαν την πρόσβαση τους σε πανεπιστήμια του εξωτερικού (από τον Οκτώβριο 2013 έως τον Δεκέμβριο 2014). Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 50 μαθητές που ακολουθούσαν προγράμματα Διεθνούς Απολυτηρίου σε ιδιωτικά σχολεία. Το δείγμα κρίνεται ικανοποιητικό –αντιπροσωπευτικό του συνόλου των μαθητών που ήταν εγγεγραμμένοι σε προγράμματα Διεθνούς Απολυτηρίου κατά το σχολικό έτος 2013-14 (12%), εντούτοις αποκλείει ορισμένες κατηγορίες του μαθητικού πληθυσμού, όπως η κατηγορία των “αποτυχημένων” των πανελλαδικών εξετάσεων που βρίσκουν διέξοδο στο εξωτερικό ή η κατηγορία των μαθητών που παρακάμπτουν εντελώς το σύστημα των Πανελλαδικών διότι πιστεύουν ότι οι απαιτήσεις των εξετάσεων αυτών είναι εκτός των

δυνατοτήτων τους, των οποίων η διερεύνηση θα μπορούσε να φωτίσει σημαντικές πτυχές του ζητήματος της πρόσβασης στα ΑΕΙ και ΤΕΙ. Φυσικά θα πρέπει να τονιστεί εδώ ότι μια τέτοια σπουδή δεν αποτελεί στόχο της εν λόγω δράσης ή του Προγράμματος Θαλής γενικότερα.

Όσον αφορά στη συλλογή των ερευνητικών δεδομένων, διαμορφώθηκε σχετικό ερωτηματολόγιο και επιλέγηκε η συνέντευξη σε ομάδες μαθητών. Το ερωτηματολόγιο δοκιμάστηκε πιλοτικά σε μικρό αριθμό μαθητών και αποτελείται από δύο μέρη με ερωτήσεις που συνάδουν σε μεγάλο βαθμό τόσο με τους σκοπούς της δράσης, όσο και με τον σύγχρονο διεθνή προβληματισμό και βιβλιογραφία:

- Το πρώτο μέρος περιλαμβάνει ερωτήσεις που αφορούσαν το μορφωτικό επίπεδο, το επάγγελμα και τη μητρική γλώσσα των γονιών του μαθητή καθώς και την ακαδημαϊκή και εργασιακή εμπειρία των δύο γονέων από χώρες του εξωτερικού.
- Το δεύτερο μέρος περιλαμβάνει, κατ' αρχάς, ερωτήσεις που επιδίωκαν να διερευνήσουν τους λόγους που οι μαθητές επέλεξαν να σπουδάσουν στο εξωτερικό και τους παράγοντες/φορείς που επηρέασαν την επιλογή του Διεθνούς Απολυτηρίου ως μέσου πρόσβασης. Στη συνέχεια, οι ερωτήσεις εστίαζαν στα γνωστικά πεδία, τους κλάδους σπουδών και τα πανεπιστήμια που επιθυμούσαν να σπουδάσουν οι μαθητές, καθώς στα κριτήρια με τα οποία έκαναν τις σχετικές επιλογές τους. Ακολούθησε, τέλος, ένας αριθμός ερωτήσεων που αφορούσαν το χαρακτήρα, τις δυσκολίες και τον απαιτούμενο φόρτο εργασίας του προγράμματος Διεθνούς Απολυτηρίου, όπως τα αντιλαμβάνονταν οι μαθητές.

Ακολούθως, “από τους μαθητές που έδειξαν ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την έρευνα επελέγησαν εν συνόλω οκτώ μαθητές και διαμορφώθηκαν δύο focus groups” για συνέντευξη (σελ. 13) με αιτιολογικό την “ενίσχυση της ποιοτικής διάστασης της έρευνας” (σελ. 14). Τόσο το κριτήριο επιλογής των μαθητών, όσο και η αιτιολόγηση της συνέντευξης ως μέσο για τη συλλογή δεδομένων δεν συμβαδίζουν απόλυτα με τις απαιτούμενες προδιαγραφές του ερευνητικού σχεδιασμού.

γ). Έρευνα στις επίσημες ιστοσελίδες πέντε ιδιωτικών σχολικών μονάδων και συνεντεύξεις με τους υπευθύνους προγραμμάτων Διεθνούς Απολυτηρίου σε δύο από τις συνεργασθείσες

σχολικές μονάδες. Η αξιοποίηση πληροφοριών που είναι διαθέσιμες στις ιστοσελίδες των σχολικών μονάδων και τα στοιχεία που αντλήθηκαν από τους υπευθύνους των εν λόγω προγραμμάτων αιτιολογείται ικανοποιητικά στην παραδοθείσα μελέτη για τη Δράση 6. Στη σελίδα 14, αναφέρεται ότι στόχος των συγκεκριμένων ερευνητικών δραστηριοτήτων ήταν “να υπηρετηθούν ορισμένοι από τους ειδικότερους σκοπούς της έρευνας, όπως η διαχρονική εξέλιξη του φαινομένου της αξιοποίησης του Διεθνούς Απολυτηρίου ως μέσου πρόσβασης σε πανεπιστήμια του εξωτερικού, η χαρτογράφηση των τελικών (μετά την έκδοση των αποτελεσμάτων) προτιμήσεων των υποψηφίων σε ό,τι αφορά τη χώρα, τον κλάδο και το πανεπιστήμιο φοίτησης, αλλά και η γνωστική τους υποδομή, όπως αυτή αντανακλάται στις επιδόσεις τους στις εξετάσεις απόκτησης του Διεθνούς Απολυτηρίου”.

Η παρουσίαση των αποτελεσμάτων όλων των παραπάνω ερευνών γίνεται κυρίως με πίνακες και γραφικές παραστάσεις (σελ. 14-39) και κρίνεται πολύ ικανοποιητική.

Τέλος, στην παραδοθείσα μελέτη, εξάγονται σημαντικά συμπεράσματα (σελ. 42-45) που συνδέονται άμεσα με τα υπό διερεύνηση ζητήματα και ερωτήματα της συγκεκριμένης δράσης. Τα σημαντικότερα – κατά την άποψή μας – είναι:

- Τα ποσοστά αποδοχής των μαθητών-κατόχων του Διεθνούς Απολυτηρίου από πανεπιστήμια του εξωτερικού είναι υψηλά, για παράδειγμα, από περιώνυμα πανεπιστήμια όπως αυτά της Οξφόρδης και του Κέμπριτζ ή από αμερικανικά πανεπιστήμια της κατηγορίας Ivy League.
- Οι μαθητές-κάτοχοι τους Διεθνούς Απολυτηρίου στρέφονται για σπουδές σε καταξιωμένους ακαδημαϊκούς κλάδους όπως Business – Economics – Management (περί το 25 %), Engineering (15 %), και Physics – Chemistry – Biology (περί το 10 %).
- Η μεγάλη πλειονότητα των μαθητών-κατόχων του Διεθνούς Απολυτηρίου (περί το 80%) επιλέγει να σπουδάσει σε Βρετανικά πανεπιστήμια ή σε εκείνα των ΗΠΑ.

ι. Αξιολόγηση Δράσης 11

Η δημοσιοποίηση της ερευνητικής εργασίας και των αποτελεσμάτων της έρευνας στην Ελληνική και διεθνή επιστημονική κοινότητα καθώς και την ελληνική κοινωνία ευρύτερα δεν κρίνεται ικανοποιητική. Εκτός από (α) τη διοργάνωση Διεθνούς Επιστημονικής Ημερίδας το Σάββατο 22 Νοεμβρίου 2014 στο Πολιτιστικό Κέντρο του Πανεπιστημίου Αθηνών για την παρουσίαση των ερευνητικών πορισμάτων συγκεκριμένων δράσεων του Προγράμματος («Η ανθρωπογεωγραφία των προτιμήσεων των υποψηφίων για την ανώτατη εκπαίδευση και οι παράγοντες που τις επηρεάζουν», «Πολιτικές αναδιάρθρωσης της ζήτησης για τριτοβάθμια εκπαίδευση», «Μελέτη της διεθνούς εμπειρίας αναφορικά με το ζήτημα της πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση», «Οι παιδαγωγικές και κοινωνικές διαστάσεις των εισαγωγικών εξετάσεων») και (β) την συμμετοχή μελών των διαφόρων ερευνητικών ομάδων του Ερευνητικού Προγράμματος σε ελληνικά και διεθνή επιστημονικά συνέδρια (π.χ. στο XXV Συνέδριο της Comparative Education Society in Europe στην πόλη Freiburg της Γερμανίας τον Ιούνιο του 2014), φαίνεται ότι δεν έγινε εγκαίρως η απαραίτητη προετοιμασία διάχυσης της παραχθείσας νέας και καινοτόμου γνώσης. Αυτό οφείλεται, σύμφωνα με τον επιστημονικό υπεύθυνο του προγράμματος στο γεγονός ότι οι περισσότερες Δράσεις ολοκληρώθηκαν μέσα στο καλοκαίρι του 2015 και οι σχετικές δημοσιεύσεις βρίσκονται επί του παρόντος στη φάση υποβολής τους σε επιστημονικά περιοδικά. Εισήγησή μας είναι η πραγματοποίηση ξεχωριστής έκδοσης με τα αποτελέσματα κάθε δράσης καθώς και μια συνθετική δουλειά που θα περιλαμβάνει τα σημαντικότερα πορίσματα της κάθε μιας.

8. Γενικά συμπεράσματα

Το έργο υπό αξιολόγηση είχε ως κύριο στόχο τη μελέτη της πρόσβασης στην ανώτατη εκπαίδευση στην Ελλάδα και συγκεκριμένα τη διερεύνηση των κοινωνικών, εκπαιδευτικών και θεσμικών διαστάσεων της ζήτησης για τη τριτοβάθμια εκπαίδευση, των προβλημάτων και των πολιτικών ικανοποίησής της. Αυτό έγινε μέσω εμπειρικών, ιστορικών και συγκριτικών προσεγγίσεων που αξιοποιήθηκαν σε 10 δράσεις. Τα κύρια συμπεράσματα που προκύπτουν από την αξιολόγηση των δράσεων είναι τα ακόλουθα:

- Το έργο ασχολείται με ένα εξαιρετικά σημαντικό και πολύπλοκο θέμα το οποίο δεν έχει μελετηθεί εις βάθος στη χώρα σε σχέση με τις κοινωνικές, εκπαιδευτικές και θεσμικές του διαστάσεις. Καλύπτει ένα μεγάλο κενό που προκύπτει από την απουσία συστηματικής και ολοκληρωμένης μελέτης για το θέμα. Βασίζεται στην συλλογή και αξιοποίηση μεγάλου όγκου υλικού και στοιχείων τα οποία επεξεργάζεται με τρόπο που επιτρέπει την εξαγωγή σημαντικών συμπερασμάτων και τη διαμόρφωση εκπαιδευτικής πολιτικής.
- Οι δράσεις που βασίστηκαν σε εμπειρικές προσεγγίσεις κάνουν χρήση ποσοτικών και ποιοτικών μεθόδων για τη συλλογή και ανάλυση δεδομένων. Η ερευνητική μεθοδολογία είναι κατάλληλη για τους στόχους της έρευνας και υπάρχει σαφής σύνδεση μεταξύ στόχων, θεωρητικού πλαισίου και ερευνητικής μεθοδολογίας. Σε κάποιες περιπτώσεις, τα στοιχεία μπορούν να τύχουν περαιτέρω επεξεργασίας μέσω πιο εξειδικευμένων στατιστικών αναλύσεων. Αυτό θα βοηθήσει στη διάχυση των αποτελεσμάτων της έρευνας στο διεθνή χώρο. Σε άλλες περιπτώσεις, παρατηρούνται κάποιοι μεθοδολογικοί περιορισμοί όπως το σχετικά μικρό μέγεθος του δείγματος. Παρόλα αυτά, πρέπει να σημειωθεί ότι οι ερευνητές καταγράφουν τους περιορισμούς και υιοθετούν συγκεκριμένους τρόπους αντιμετώπισής τους (όπως τη χρήση στατιστικών μεθόδων που ενδείκνυνται όταν το δείγμα είναι περιορισμένο).
- Οι δράσεις που βασίστηκαν σε ιστορικές και συγκριτικές προσεγγίσεις κάνουν επίσης χρήση κατάλληλων ποσοτικών και ποιοτικών μεθόδων για τη συλλογή και ανάλυση δεδομένων, συμβάλλοντας περαιτέρω στην εις βάθος κατανόηση της σχέσης που χαρακτηρίζει το σύστημα πρόσβασης στην ανώτατη εκπαίδευση με το πολιτικό, κοινωνικό, πολιτισμικό και οικονομικό συγκείμενό του, τόσο σε Ελληνικό, όσο και σε Ευρωπαϊκό και παγκόσμιο

επίπεδο. Η καλύτερη κατανόηση της αιτιώδους αυτής σχέσης ανάμεσα στο σύστημα πρόσβασης και του πλαισίου που το περιβάλλει, με τον παράλληλο εντοπισμό των συγκεκριμένων παραγόντων που το διαμορφώνουν, θα συμβάλει στην αποτελεσματικότερη διαχείριση μελλοντικών προσπαθειών για αλλαγή του συστήματος.

- Τέλος, λόγω της σημαντικότητας των ερευνητικών πορισμάτων του Προγράμματος τόσο για την ελληνική όσο και για την διεθνή ακαδημαϊκή κοινότητα, θεωρούμε ότι επιβάλλεται η πραγματοποίηση ξεχωριστής έκδοσης με τα αποτελέσματα κάθε δράσης καθώς και μια συνθετική δουλειά που θα περιλαμβάνει τα σημαντικότερα πορίσματα της κάθε μιας.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ - Χρονοδιάγραμμα

Ενέργειες	2012				2013				2014				2015			
	1ο	2ο	3ο	4ο	1ο	2ο	3ο	4ο	1ο	2ο	3ο	4ο	1ο	2ο	3ο	4ο
1. Η ΑΝΘΡΩΠΟΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΩΝ ΠΡΟΤΙΜΗΣΕΩΝ ΤΩΝ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΟΙ ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ ΤΙΣ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ																
2. ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΚΑΤΑΝΟΜΗΣ ΤΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ ΓΙΑ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ																
3. Η ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΚΑΤΑΝΟΜΗ ΤΗΣ ΑΠΟΤΥΧΙΑΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΤΗΣ ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΣΗΣ ΚΑΤΩΤΑΤΟΥ ΟΡΙΟΥ ΕΙΣΑΓΩΓΗΣ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ																
4. ΤΟ ΔΗΜΟΣΙΟ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ																
5. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗΣ ΤΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑΣ																

Ενέργειες	2012				2013				2014				2015			
	1ο	2ο	3ο	4ο	1ο	2ο	3ο	4ο	1ο	2ο	3ο	4ο	1ο	2ο	3ο	4ο
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ. ΜΙΑ ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ																
6. ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗΣ ΤΗΣ ΖΗΤΗΣΗΣ ΓΙΑ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ																
7. ΜΕΛΕΤΗ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΕΜΠΕΙΡΙΑΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΤΡΙΤΟΒΑΘΜΙΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ																
8. ΟΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΙΑΣΤΑΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΩΝ ΕΞΕΤΑΣΕΩΝ																
9. ΟΙ 'ΑΙΜΝΑΖΟΝΤΕΣ' ΦΟΙΤΗΤΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΒΑΣΗΣ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ																
10. ΛΑΗΝΕΣ ΑΠΟΦΟΙΤΟΙ ΛΥΚΕΙΟΥ ΠΟΥ ΕΠΙΛΕΓΟΥΝ ΝΑ ΣΠΟΥΔΑΣΟΥΝ ΣΕ ΞΕΝΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΣΥΜΜΕΤΑΣΧΟΥΝ ΣΤΙΣ ΓΕΝΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ: ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ ΠΟΥ																

Ενέργειες	2012				2013				2014				2015			
	1ο	2ο	3ο	4ο	1ο	2ο	3ο	4ο	1ο	2ο	3ο	4ο	1ο	2ο	3ο	4ο
ΔΙΑΜΟΡΦΩΝΟΥΝ ΤΗ ΣΧΕΤΙΚΗ ΕΠΙΛΟΓΗ																
11. ΔΗΜΟΣΙΟΤΗΤΑ																
12. ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ																
13. ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ																

